

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ในลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ชนบพร วงศ์กาฬสินธุ์*

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย

Cultural Identity of Tai Ethnicity at the Upper Red River, China

Kanopporn Wongkalasin*

Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Thailand

Article Info

Academic Article

Article History:

Received 17 February 2022

Revised 12 July 2022

Accepted 11 November 2022

คำสำคัญ

ชาติพันธุ์ไท

ฮัวเยาไท

ไทเอดดอกไม้

คนไทในประเทศจีน

* Corresponding author

E-mail address:

kanopporn@gmail.com

บทคัดย่อ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทในมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สร้าง
ถิ่นฐานแต่โบราณตามแนวแม่น้ำ 3 สายคือ แม่น้ำคง แม่น้ำโขง และแม่น้ำแดง
บทความนี้มีจุดประสงค์ในการนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ
ของชาติพันธุ์ไทในลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน ยังอำเภอกงกชองตนเองหยวนเจียง
ชนชาติพันธุ์ฮานี หยี่ และไท โดยทำการค้นคว้าสำรวจในพื้นที่เป็นหลักใน
การศึกษาและการทบทวนเอกสาร อำเภอกงกชองหยวนเจียงมีลักษณะเป็น
แอ่งกระทะตั้งอยู่ระหว่างเทือกเขาฮัวลาและเตียนซางซัน แม่น้ำแดง
ไหลผ่ากลางหุบเขา กลุ่มคนไทที่อยู่ในอำเภอกงกชองหยวนเจียง ประกอบด้วย
จ้ง จ้ง หย่า เรียกรวมกันว่า ฮัวเยาไท/ไต หรือไทเอดดอกไม้มี่ ซึ่งเรียกตาม
ลักษณะของชุดแต่งกาย และอีกกลุ่มคือ ไทหล้า เอกลักษณ์ของคนไท
จำแนกได้เป็น 5 ด้าน คือ (1) การแต่งกาย ชุดของหญิงฮัวเยาไท
ตกแต่งและปักสีสันสวยงาม ผ้าคาดเอวประดับเงินรูปพวงดอกไม้รอบเอว
จึงถูกเรียกจากคนกลุ่มอื่นว่า ไทเอดดอกไม้มี่ สตรีไทหล้าสวมเสื้อตัวใหญ่
และกางเกงขายาวทรงหลวม (2) ภาษา ชาวฮัวเยาไทพูดภาษาตระกูลไท
แต่ไม่มีอักษรเขียน ชาวฮัวเยาไทใช้ภาษาไทในการสื่อสารระหว่างกัน
แต่ใช้ภาษาจีนเพื่อสื่อสารกับไทหล้า (3) ศาสนา วิญญาณนิยม เป็นระบบ
ความเชื่อตามศาสนาดั้งเดิม (4) ประเพณี พิธีกรรมการไหว้ผีรักษาหมู่บ้าน
หรือเสื่อบ้าน ยังเป็นจารีตปฏิบัติ (5) ลักษณะบ้านเรือน ตัวบ้านทำด้วยอิฐ
ไม่เผาหรือดินเหนียว บ้านรูปทรงกล่อ่งสูง หลังคาตัด คนไทในหยวนเจียง
มีการรวมกลุ่มกันได้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะฮัวเยาไท และแต่ละกลุ่ม
ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะของตนไว้ โดยเฉพาะการพูดภาษาไท ชุดประจำเผ่า
และการเคารพเสื่อบ้าน

Keywords:

Tai ethnicity,
Huayao Tai,
Flower Waist Tai,
Tai in China

Abstract

Tai ethnic groups have long been settled along three rivers: Khong, Kong, and Red Rivers in Yunnan Province, China. This article aims to present the distinct cultural identity of Tai ethnicity on the upper Red River in Yuanjiang District, China, by a field survey as the main method and a literature review. Yuanjiang is a deep mountainous river valley that was created by two mountains, Ailao and Diancangshan, where the Red River passes through. Tai sub-groups include Zhong, Zhang, and Ya, yet all are called Huayao Dai/Tai or Flower Waist Tai according to the unique characteristics of their attire. La is one of Tai groups. Tai identity can be classified according to five dimensions: (1) Costume: the clothing of Huayao Tai is decorated and stitched with glorious and colorful patterns. The waistband is adorned with spikes of silver flowers. Tai La women may often be seen dressed in a loose shirt and trousers, yet they still wear their traditional attire in everyday life. (2) Language: Tais in Yuanjiang speak a Tai-Kadai language but they do not have a written form. Huayao Tai speaks Tai for communication among themselves but switch to Chinese with the Tai La. (3) Religion: Animism is the principal belief system of the Tai. (4) Customs: The ritual of a village guardian spirit or Seu Ban is still practiced. (5) Housing: a Tai domicile is typically a tall building with a flat roof. The walls are made from sun-dried bricks or mud. The Tai in Yuanjiang have strong bonds and a sense of solidarity, the Huayao Tai, in particular. Each group has managed to keep its unique traditions alive, particularly the Tai languages, attire, and worship of Seu Ban.

1. บทนำ

มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน คนไทอาศัยแถบถิ่นลุ่มแม่น้ำสาย 3 สายหลัก คือ ทางทิศตะวันตกสุดของมณฑล แม่น้ำคงหรือน้ำคงตามที่คนไทท้องถิ่นเรียก (แม่น้ำสาละวิน) ชาวจีนเรียกนุ่เจียง คนไทอยู่ในเมืองปกครองตนเองต่อหรงชนชาติพันธุ์ไทและจิ่งโพ มีเมืองหม่างซือ (Mangshi) หรือเมืองซอนเป็นเมืองหลัก เมืองปกครองตนเองนี้มีชายแดนติดต่อกับรัฐฉาน ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาซึ่งในประวัติศาสตร์เคยเป็นขอบเขตอาณาจักรเดียวกัน ถัดเข้ามาทิศตะวันออก แม่น้ำโขงหรือล่านช้างเจียงไหลผ่านเมืองปกครองตนเองสิบสองปันนา มีเมืองจิ่งหงหรือเชียงรุ่งเป็นเมืองเอก แล้วไหลทอดเข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และถัดเข้ามาในส่วนกลางของมณฑลคือ แม่น้ำแดงหรือหยวนเจียงหรือหงเหอ ตลอดเส้นทางมีกลุ่มคนไท กลุ่มเล็กๆ หลายกลุ่มอาศัยกันเป็นหมู่ กระจายตั้งบ้านเรือนตามเส้นทางน้ำตลอดเข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

จากเมืองซินผิง (Xinping เมืองปกครองตนเองซินผิงชนชาติพันธุ์หฺยและไท เมืองนี้อยู่ภาคกลางของมณฑลยูนนาน ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้จากเมืองคุนหมิงซึ่งเป็นเมืองเอกของมณฑล ตั้งอยู่ทางด่านเหนือสุดของเมืองยวี่ซื่อ Yuxi) ต่อเข้ามายังหยวนเจียงแล้วเข้าสู่เมืองปกครองตนเองหงเหอชนชาติพันธุ์ฮานีและหฺย ตลอดเมืองหงเหอนี้ ทั้งสองฝั่งซ้ายและขวาของแม่น้ำแดงมีคนไทอาศัยกระจายกลุ่มตลอดแนวสายน้ำ กระทั่งถึงอำเภอปกครองตนเองเหอโข่วชนชาติพันธุ์เย้า เมืองสุปปลายแดนประเทศจีนเชื่อมต่อเมืองหล่าวกาย ประเทศเวียดนาม เมืองหงเหอมีเทือกเขาอ้ายลาวสูงตระหง่าน “ยูนนานมีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเขตภูเขา 80% ส่วนที่ราบสูงมี 10% และที่ราบลุ่ม (แอ่งกระทะ) 6%” (ยรรยง จิระนคร, 2554, น. 249) ชาติพันธุ์อื่นโดยมากสร้างบ้านเรือนบนที่สูงหรือยอดเขา และเป็นประชากรหลักของหลายๆ เมืองซึ่งโดยมากเป็นชาวหฺยและฮานี เช่น เมืองหงเหอ (Honghe) เมืองจินผิง (Jinping อำเภอปกครองตนเองจินผิงชนชาติพันธุ์มั่ว เย้า และไท) เมืองเหอโข่ว (Hekou) จากเมืองหรือชุมชนบนเขาสูงไล่ลงมาที่ราบจะเป็นที่อยู่ของชุมชนคนไท บางหมู่บ้านอยู่ติดริมน้ำ ดังเช่น อำเภอหยวนหยาง ชาวฮานีและหฺยทำนาขั้นบันไดมาแต่โบราณ ตัวเมืองเดิมตั้งอยู่บนยอดเขาสูงของเทือกเขาอ้ายลาว (Ailao) ถัดลงมาจากเทือกเขาสู่ที่ลุ่มไม่ไกลตัวเมืองเข้าสู่เขตตำบลหลาวเหมิง (Laomeng Township) อำเภอจินผิง มีหลายหมู่บ้านเป็นชุมชนของคนไท รวมทั้งหมู่บ้านหลาวเหมิง (ระยะทางห่างจากเมืองหยวนหยางเดิม 50 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอจินผิงมาทางเหนือ 100 กิโลเมตร อำเภอจินผิงอยู่ติดเขตเมืองไลเจา ประเทศเวียดนาม) เรียกกลุ่มตนว่า ไท สำเนียงภาษาค่อนคล้ายมาทางภาษาลาว ต่างจากสำเนียงคำพูดของชาวไทแถบลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน เป็นกลุ่มคนไทชาวที่อยู่รอบตัวกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ฮานี หฺย มั่ว เย้า ลาหู่ ซึ่งโดยมากชอบอยู่บนพื้นที่ภูเขา คนไทแถบนี้เรียกเวียดนามว่า หยวนน้อย (จิ้นน้อย)

ลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน ในแถบซินผิงเชื่อมต่อมายังอำเภอหยวนเจียง โดยมากชาวไทหยาตั้งบ้านเรือนตลอดระยะแนว อำเภอหยวนเจียง กลุ่มไทจ้ง ไทจั้ง (ไทซำง) ไทหยาซึ่งเรียกรวมว่าฮัวเยาไต (Huayao Dai ไต/ไทเอวดอกไม้ ในบทความและการศึกษานี้จะใช้คำว่า ไท) และอีกกลุ่มคือไทหล้า จากชายเขตแดนหยวนเจียงเรื่อยไปยัง ลีผิง (Shiping) หงเหอ (Honghe) ลวี่ชุน (Luchun) เก้อจิว (Gejiu) หยวนหยาง (Yuanyang) หมิงจื่อ (Mengzi) (เมืองเอกระดับอำเภอของเมืองหงเหอ) เหอโข่ว (Hekou) มีกลุ่มไททราย ไทดำ ไทขาว คนไทแถบนี้เรียกซินผิงว่าเมืองหยา ที่มาของคำว่า หยา ยรรยง จีระนคร แสดงที่มาว่า “หมายถึง ‘หย่ากัน’ เล่าสืบต่อกันมาว่าชนเผ่าไทส่วนหนึ่งที่อพยพตามหลังมาถึงที่นี่แล้วไม่ได้ไปต่อได้ตั้งหลักปักฐานลงที่ตรงนี้จึงคล้ายการหย่าร้างจากกันกับพรรคพวกที่ล่องหน้าไปก่อน เมืองหยาจึงหมายถึงดินแดนที่หย่ากัน” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ อุษา โลหะเจริญ, 2560, น. 38) ในอำเภอหยวนเจียงปรากฏถนนสายเก่าที่ชาวไทแถบนี้มักบอกกล่าวว่า ถนนนี้ไปจิ่งหิง (เซียงรุ่ง) สิบสองปันนา ซาดัพันธุ์ ในแถบนี้ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มก้อนเฉพาะตนอย่างชัดเจน อีกทั้งบริเวณที่ตั้งอาศัยสามารถจำแนกกลุ่มได้ ชนเผ่าโดยมากอาศัยอยู่ที่สูงบนภูเขาแต่ละระดับ ดังเช่น ในอำเภอหยวนเจียงชาวหยาอยู่บนยอดสูงของภูเขา ฮานีอยู่ระดับกลาง ไทอยู่ที่ราบ แต่มีบางหมู่บ้านอยู่บนเนินเขาที่ไม่สูงนัก ชาวหยาและฮานีบางกลุ่มก็สร้างชุมชนด้านล่างภูเขา ในปัจจุบันชาวหยาและฮานีได้มาอยู่ยังพื้นที่ราบเขตตัวเมืองมากขึ้นโดยทำงานราชการ และค้าขายซึ่งกลบกลายไปเป็นประชากรหลัก รวมทั้งชาวฮั่นที่มาทำธุรกิจเพิ่มขึ้น อาศัยปะปนผสมผสาน

ถึงแม้ว่า กลุ่มคนไทแถบแม่น้ำแดงตอนบนจะไม่ได้เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ดังเช่นชุมชนไทถิ่นอื่นที่สามารถรวมกันได้กระทั่งเป็นอาณาจักรที่ปกครองตนเองและผู้อื่น แต่คนไทบริเวณแม่น้ำแดงนี้คงเอกลักษณ์ความเป็นไทที่สำคัญในท่ามกลางการปกครองของกลุ่มคนที่มีอารยธรรมเข้มแข็ง และคนต่างเผ่าที่เป็นทั้งมิตรและคู่ปรับในบางเวลา การค้นคว้าเกี่ยวกับคนไทแถบลุ่มแม่น้ำแดงซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าใดนักจึงมีความสำคัญในหลายประการ ดังเช่นด้านภาษา ความเชื่อดั้งเดิม ที่มีความใกล้เคียงกับคนไทยรวมถึงลาวอย่างมาก โดยทำการค้นคว้าสำรวจในพื้นที่เป็นหลักในการศึกษา และทำการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ พื้นที่หลักในการสำรวจแถบแม่น้ำแดงคือ โมซา (Moshu) ในซินผิง หยวนเจียง หยวนหยาง และหลาหมิง ดำเนินงานในช่วง พ.ศ. 2548 พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2560 บทความนี้จะขอนำเสนอลักษณะเอกลักษณ์ที่สำคัญบางประการของคนไทในอำเภอหยวนเจียงซึ่งเป็นเมืองที่มีทุกกลุ่มคนไทรวมตัวกันเด่นชัดมากกว่าเมืองอื่น ๆ ในแถบลุ่มแม่น้ำแดง

ภาพที่ 1

แผนที่แสดงแม่น้ำ 3 สายหลักที่ต้นไท่ตั้งถิ่นฐาน แม่น้ำคงหรือสาละวิน แม่น้ำโขง และแม่น้ำแดง ในมณฑลยูนนาน

หมายเหตุ. ภาพโดย ขนบพร วงศ์ภาพสินธุ์ (2565)

2. ลักษณะถิ่นฐานและกลุ่มคน

แม่น้ำแดง มีต้นกำเนิดจากแม่น้ำเวชันซีเหอที่อยู่ระหว่างทางใต้ของเทือกเขาเตียนชางชัน (Diancangshan) กับเขตแดนติดต่อกันทางเหนือของเทือกเขาอ้ายลาว ทางใต้ในเขตเมืองปกครองตนเองต้าหลี่ (Dali) ชนชาติพันธุ์ไป๋ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑล จากจุดเริ่มต้นแม่น้ำไหลทแยงเรื่อยมาทางตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านซินผิง หยวนเจียง (แม่น้ำแดงตอนบน) ไปยังหงเหอ (แม่น้ำแดงตอนล่าง) แล้วเข้าสู่ประเทศเวียดนาม ออกทะเลที่อ่าวตังเกี๋ย ตามแนวสายน้ำมีคนไทยอยู่เป็นระยะ และถึงแม้คนไทยจะนับเอาบริเวณแม่น้ำเป็นที่ตั้งถิ่นฐานอันเป็นลักษณะเด่นจำเพาะเมื่อเทียบกับเผ่าอื่น ๆ ในอาณาบริเวณเดียวกันซึ่งมักตั้งบ้านสร้างเรือนของตนยังที่สูงเป็นระยะบนแนวเทือกเขาอ้ายลาวที่เคียงคู่ไปกับแม่น้ำแดงตลอดเส้นทางน้ำในประเทศจีน คนไทเองขนานนามว่าตนเป็น คนของอ้ายลาว กำเนิดจากอ้ายลาว กลุ่มชาติพันธุ์อื่นก็เช่นกัน

อำเภอหยวนเจียงตั้งอยู่ทางภาคกลางตอนล่าง ห่างจากคุนหมิงมาทางใต้ประมาณ 210 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางโดยรถประจำทางประมาณ 3-4 ชั่วโมง จากอำเภอซินผิง เชื่อมต่อมายังอำเภอหยวนเจียงโดยมากชาวไทหยาดตั้งบ้านเรือนตลอดระยะแนวเส้นทาง แม่น้ำแดงผ่ากลางหว่างสองเทือกเขาที่ตั้งเผชิญหน้า อำเภอหยวนเจียงมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีพื้นที่ภูเขามากกว่าพื้นที่ราบ เทือกเขาโอบอยู่ 2 ด้านของเมือง ทั้งเทือกเขาอ้ายลาวและเทือกเขาเตียนซางซัน จึงทำให้เมืองนี้มีลักษณะพิเศษต่างจากเมืองใกล้เคียงและถึงแม้จะอยู่ไม่ห่างจากคุนหมิงนัก แต่มีลักษณะภูมิประเทศและสภาพอากาศแบบเขตร้อนชื้น

Goodman (2009, p. 531) กล่าวถึงคนไทแถบนี้ว่า “ไทในลุ่มแม่น้ำแดงและสายน้ำจากเทือกเขาอ้ายลาวนั้นนับถือผีธรรมชาติซึ่งมีอยู่ 3 กลุ่ม คือ ไทเวอดอกไม้ (ฮัวเยาไท) ไทดำ และไทขาว กลุ่มที่อยู่ในซินผิง หยวนเจียง และเจียนสูย (Jianshui) ถูกขนานนามรวมกันว่า ฮัวเยาไท ผู้หญิงของกลุ่มนี้สวมใส่ชุดประจำเผ่าที่มีสีสันมากที่สุดในบรรดากลุ่มคนไทในมณฑลยูนนาน”

กลุ่มคนไทที่อยู่มาก่อนคือ ไทจิ้ง คนไทถิ่นนี้เรียกไทจิ้งว่า ไทเก่า เรียกหยวนเจียงว่า เมืองจิ้ง คนท้องถิ่นกล่าวกันว่าอพยพมาจากอาณาจักรน่านเจ้าลงมาตามลำน้ำแดงหรือที่คนไทเรียกว่า น้ำดำ ตัวแปลว่า หวน ทวน กลับ แม่น้ำดำหมายถึงสายน้ำที่มาจากบ้านหรือเส้นทางสายน้ำนี้กลับบ้าน แต่บางทีชาวจิ้งอยู่ที่นี่มาแต่เดิม หยวนเจียงมีสายน้ำล้อมรอบเมือง 4 ด้าน คือ น้ำดำ (น้ำแดง) น้ำโก น้ำจิ้ง น้ำจั้ง โดยมีแม่น้ำแดงเป็นแม่ ไทจิ้งตั้งบ้านเรือนบริเวณน้ำจิ้ง หมู่บ้านต้าสูยผิง ต้าเป๋ยเทียน ลงต้ง นาหลู่ ซาเกา ต้าลู่ ริมแม่น้ำจิ้งเป็นหมู่บ้านไทจิ้งบริเวณฝายกานจงบ่าจื่อ ไทหยาดอาศัยอยู่แถบแม่น้ำโกในบริเวณซีเหมิน สู่หลิน ซินเฉิน กางชาน และไทหาดตั้งบ้านเรือนแถบนาเค่อหนานหม่า หนานทราย ย่อสูยถ้ง ซี้จวง สำหรับไทหล่าอาศัยใกล้แม่น้ำแดง น้ำโกและบริเวณฝายตงเอ๋อบ่าจื่อ

ตลอดสายแม่น้ำแดงจากซินผิง หยวนเจียง ไปยังหงเหอมีกลุ่มคนไทอาศัยอยู่ทั้งเป็นแบบหมู่ใหญ่และประปรายเป็นระยะ จากหนังสือเรื่อง *Yunnan China South of the Clouds* โดย Goodman (2009, p. 504) พรรณนาภูมิลักษณะของซินผิงไว้ว่า “แม่น้ำแดงไหลคดเคี้ยวและลึกในทางทิศตะวันตกของเมือง คนไทในซินผิงจะตั้งบ้านเรือนถัดเข้ามาในที่สูงมากกว่าอยู่ที่ราบริมแม่น้ำ อันเป็นลักษณะเฉพาะของการตั้งบ้านเรือนของคนไททั่วไป คนไทที่นี่ทำนาขั้นบันไดบนที่ราบเชิงเขาและพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ การทำนาบนไหล่เขา ใช้ก้อนหินก่อทำเป็นแนวคั่นนาบังคับสายน้ำขึ้นแล้วส่งไหลลงเข้าสู่หมู่บ้านและเข้าที่นา (การจัดน้ำ) คนไทไม่เคยเลือกสถานที่ตั้งบ้านเรือนที่ไม่ได้อยู่ข้างสายน้ำไหล ไม่เพียงแต่ต้องการให้แหล่งน้ำอยู่ใกล้เพียงมือเอื้อม แต่พวกเขายังผันน้ำให้ไหลผ่านเข้าไปในหมู่บ้านของตนด้วย ในตำบลฉินหม่าบ่า (Qimaba) เมืองขนาดใหญ่ของคนไททางตะวันตกเฉียงใต้ในเขตของอำเภอหลู่ซุน (Luchun) ในเมืองปกครองตนเองหงเหอชนชาติพันธุ์ฮานีและหยี่) ซึ่ง 100 ครัวเรือนย้ายมาจากซินผิงเมื่อ

100 ปีก่อน วิธีการจัดการน้ำเป็นลักษณะเด่นของคนไทแถบนี้การผันน้ำจากแม่น้ำแดงที่ไหลเชี่ยวเข้ามายังหมู่บ้านและแปลงเกษตร กำหนดทิศทางสายน้ำให้ไหลเป็นคลองเล็ก ๆ เชื่อมต่อเครือข่ายตลอดทั่วทั้งหมู่บ้าน จากหมู่บ้านทำเป็นชลประทานไปยังนาขั้นบันไดที่เชิงเขาซึ่งอยู่บริเวณขอบหมู่บ้าน ส่งน้ำจากลำน้ำสาขาเข้าชุมชน ในตัวหมู่บ้านมีการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบระเบียบด้วยเช่นกัน “สายน้ำแยกไปตามลำคลองเล็ก ๆ นี้สร้างด้วยแผ่นหินผ่านหน้าบ้านทุกหลัง แต่เดิมน้ำใสสะอาดมากและไหลตลอดปี ในหน้าร้อนนำผลไม้มาแช่ให้เย็นได้ ในระยะห่างแต่ละจุดมีแท่งกั้นน้ำขนาดเล็กไม่ใหญ่มากนัก ในส่วนตรงกลางหมู่บ้านสร้างแท่งกั้นน้ำไว้เช่นกัน เพื่อให้สมาชิกหมู่บ้านใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงร่วมกันดูแลรักษาและทำความสะอาดแท่งกั้นน้ำและลำคลอง การบริหารจัดการน้ำหรือชลประทานขนาดย่อมนี้เป็นทักษะสำคัญที่พบได้ในหมู่บ้านของคนไทในหยวนเจียง ปัจจุบันคลองสายเล็กยังคงเป็นที่วิ่งทอดผ่านของน้ำ ลำคลองเล็กๆ ที่น้ำไหลผ่านมาหลายชั่วอายุคน แต่บางหมู่บ้านแทบไม่ใช้ประโยชน์ ความหมองของลำคลองทำให้น้ำดูไม่ใสสะอาด และในบางชุมชนน้ำที่เคยไหลเต็มตลอดทั่วถึงในอดีตเหลือร่องรอยว่างเปล่าในปัจจุบัน” (ชนบท วงศ์กาฬสินธุ์, 2564, น. 194)

ที่มาของกลุ่มคนไทที่ตั้งถิ่นฐานในแถบแม่น้ำแดงนี้ไม่ได้มีบันทึกหรือแสดงแจ้งไว้อย่างเป็นทางการว่าถิ่นฐานเดิมนั้นอยู่ที่ใด และโยกย้ายมาลงหลักปักฐานยังดินแดนนี้เมื่อไหร่ แต่ก็มีข้อสังเกตและกล่าวอ้างถึงไว้เช่นกันว่า คนไทที่หยวนเจียงนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชาวเยว่ในข้อที่ว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มไปเยว่ นัยความสำคัญของไปเยว่นี้ ชลธิรา สัตยารัตนา (2544, น. 4-6) ได้ทบทวนงานของพรพรรณ จันทโรนานนท์ ที่ศึกษาเรื่อง ไปเยว่ บรรพบุรุษ 89 ของชนชาติไท ที่ได้แปลมาจากภาษาจีนชื่อหนังสือ ไต้จูสื่อ (ประวัติศาสตร์ของชนชาติพันธุ์ไท) เรียบเรียงโดย เจียงอิงเหลียง และนำเสนอทรรศนะของเจียงอิงเหลียงว่า พวกกลั่วเยว่ในทางซีคือ พวกจ้วงในปัจจุบัน พวกเตียนเยว่ในยูนนานคือ พวกไต และเพี้ยเยว่คือ เยว่ในพม่าในปัจจุบัน ทั้งหมดนี้คือ บรรพบุรุษของพวกไทในปัจจุบัน ในเรื่องเดียวกันนี้ ชลธิรายังถ่ายทอดความเกี่ยวข้องระหว่างเยว่และไทของยรรยง จิระนคร ว่า “คนไทในยูนนานมีกำเนิดจากกลุ่มชนไปเยว่โบราณในภาคใต้ของจีน และยอมรับว่า คนไทในยูนนานกับคนไทย - ลาว - ฉาน ในแหลมทองมีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ ด้านเชื้อชาติและแหล่งกำเนิด และชี้ว่า เยว่เป็นชนเผ่าตระกูลภาษาไทสมัยโบราณ เอกลักษณ์ของเยว่ เช่น การสักหมึก กลองมโหระทึกในราชพิธี กลุ่มคนไทในลุ่มแม่น้ำแดงเป็นสาขาหนึ่งของไปเยว่คือ กลุ่มเตียนเยว่”

การขยายความหมายของไปเยว่ด้านภาษาทำให้เห็นภาพเฉพาะของกลุ่มคนมากขึ้น โดยเสมอชัย พูลสุวรรณ (2547ก, น. 36) แจกแจงความรู้เรื่องนี้ไว้คือ “นักวิชาการจีนสันนิษฐานโดยรูปศัพท์ว่า ‘เตียนเยว่’ อาจเป็นดินแดนของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต เพราะคำว่า ‘เยว่’ เป็นศัพท์ที่จีนโบราณใช้เรียกกลุ่มคนพื้นเมืองซึ่งรวมถึงบรรพชนของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไตทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ส่วน ‘เตียน’ เป็นชื่ออาณาจักรของชนเผ่า ‘ตี้เชียง’ (ซึ่งมิใช่บรรพชน

ในทางชาติพันธุ์และภาษาของ ‘ไต’ แต่อาจเป็นบรรพชนของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูล ‘จีน - ทิเบต’ ในพื้นที่ดังกล่าว) มีศูนย์กลางอยู่ที่บริเวณเมืองคุนหมิงในปัจจุบัน ดังนั้น ‘เตียนเยว่’ ในบริเวณใต้คงจึงอาจหมายถึงว่า เป็นดินแดนของพวก ‘เยว่’ (บรรพชนของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต) ในเขตการปกครองของอาณาจักรเตียนซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่คุนหมิง” ซึ่งถือเป็นการแยกเป็น 2 คำ ต่างกันสิ้นเชิงทั้งด้านกลุ่มคนและภาษา จากคำว่า เตียนเยว่ ที่มักเรียกรวมเป็นคำเดียว

เมื่อระบุถึงสถานที่ของชาวเตียนเยว่นี้ ไป่ จุน (2547, น. 5-6) แสดงข้อมูลว่า “นักวิชาการบางคนสันนิษฐานว่าชาวเตียนซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของชาวเยว่ที่อาศัยอยู่ริมหนองส้านั้นเป็นบรรพบุรุษของชาวไทอาศัยอยู่ในยูนนานตอนใต้และตอนตะวันตกเฉียงใต้ในปัจจุบัน ชาวไทในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ชินผิง หยวนเจียง ส่วนใหญ่เป็นประชากรที่อพยพมาจากภาคกลางลงไปทางใต้ มีเพียงส่วนน้อยมากเป็นชนพื้นเมืองมาตั้งแต่ยุคบรรพกาล บรรพบุรุษของไทในลุ่มแม่น้ำแดงเป็นผู้สร้างอาณาจักรเตียน (ศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาลจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 1) ที่มีอารยธรรมอันรุ่งโรจน์ และเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเครื่องสำริดในยูนนานภาคกลาง (หวัง อี้ จื่อ)” ไป่ จุนกล่าวถึงงานของซุนจุนว่า “นักวิชาการบางคนได้ตั้งข้อสันนิษฐานที่สนับสนุนว่า คนไทแม่น้ำแดงนั้นเป็นกลุ่มเดียวกับเตียนเยว่ ด้วยว่าชุดแต่งกาย เครื่องประดับที่เลิศจู (จนผิดกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตในลุ่มแม่น้ำแดง) การสักตัว ภูพัน การบูชาโค เป็นต้น เป็นร่องรอยทางวัฒนธรรมที่หลงเหลือจากสมัยอาณาจักรเตียน” ถึงจะมีข้อสนับสนุนความเป็นเตียนเยว่ของกลุ่มคนไท โดยเฉพาะแถบลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน แต่ข้อสังเกตปรากฏแย้งในบางเหตุผล เช่นทัศนะของไป่ จุนเองที่ว่า ต้นกำเนิดและประวัติยุคต้นของชาวไทลุ่มแม่น้ำแดงยังคงเป็นประเด็นที่ต้องรอการพิสูจน์ เนื่องจากยังไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถพิสูจน์ยืนยันหรือหักล้างข้อสันนิษฐานที่ว่า “ชาวไทลุ่มแม่น้ำแดงเป็นทายาทของชาวเตียนได้อย่างแท้จริง เพราะเมื่อได้ขุดพบเครื่องสำริดและโบราณวัตถุอย่างอื่นของอาณาจักรเตียนแล้ว ยังมีข้อปริศนาอีกมากมายที่ต้องค้นหาคำตอบต่อไป เช่น ความต่างและความเหมือนระหว่างวัฒนธรรมเตียนและชาวไทลุ่มแม่น้ำแดง ลู่ทางการสืบทอดวัฒนธรรม สาเหตุที่ไทในลุ่มแม่น้ำแดงไม่มีอักษรของตน (เพราะผิดกับความรุ่งโรจน์ของอารยธรรมเตียน) เป็นต้น” ตามเหตุผลนี้แสดงถึงคนไทยสร้างถิ่นฐานในอาณาบริเวณแม่น้ำแดงอำเภอยวนเจียงมานานมากแล้ว

เรื่องราวของอาณาจักรเตียน/แคว้นเตียน/ก๊กเตียน ในการศึกษาของชาวจีนเองได้แสดงให้เห็นว่า “บันทึกของอัครลักษณ์หลวง (Records of the Grand Historian) พรรณนาว่าเมื่อ 278 ปี ก่อนคริสต์ศักราช แคว้นฉู่ ให้แม่ทัพจวง เจียว (Zhuang Qiao) นำกองทัพบุกบริเวณทะเลสาบเตียนฉือ (Dianchi ปัจจุบันเรียกกันทั่วไปว่า ทะเลสาบคุนหมิง คนละแห่งกับทะเลสาบหนองส้านโบราณ, ผู้เขียน) หลังจากชนะชนท้องถิ่นแล้วจะยกทัพกลับแต่ถูกสกัดโดยทหารแคว้นฉิน จวง เจียว จึงอาศัยอยู่แถบเตียนฉือและสร้างอาณาจักรเตียน (Dian Kingdom)

เมืองหลวงของแคว้น ปัจจุบันอยู่ที่บริเวณตำบลจิ้นเจิง อำเภอจิ้นหนิง เมืองคุนหมิง มากกว่า 50 ปี ของการขุดค้นทางโบราณคดี มากกว่า 40 แหล่งวัฒนธรรมยุหนาน พบว่า ภาคกลางและตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลยุหนาน แสดงเค้าโครงของแคว้นเตียนโบราณ เมื่อปี 223 ก่อนคริสต์ศักราช หลานชายของจวง เจียวย้ายเมืองหลวงจากเจิงกั๋ง (Chenggong ปัจจุบันคือ อำเภอเจิงกั๋ง เมืองคุนหมิง) ไปยัง จิ้นหนิง (Jinning) คนในอาณาจักรเตียนนี้ประกอบด้วย คนหลายเผ่า” (National Tourism Geographic, 2020)

อาณาจักรเตียน (278-109 ก่อนคริสต์ศักราช) มีระบบการปกครองของตนเองอยู่ใน ชายแดนตะวันตกเฉียงใต้ของจีนโบราณ ดินแดนในอำนาจปกครองโดยหลักอยู่ในภาคกลางของยุหนานทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบเตียนฉือ กลุ่มชาติพันธุ์หลักในดินแดนคือ เผ่าเตียนโบราณ ซึ่งนักประวัติศาสตร์มักเรียกว่า ชนชาติเตียน “ในช่วงเวลาของอาณาจักรเตียน และอาณาจักรต้าหลี่ ชาวเยวโบราณสถาปนาอาณาจักรเตียนโบราณที่ทรงอำนาจในภาคกลางของยุหนาน ชื่อหมา เชียน (Sima Qian) นักบันทึกทางประวัติศาสตร์ เขียนไว้ในงานเรื่อง บันทึกของอาลักษณ์หลวง ว่า เมื่อ 339 ปี ก่อนคริสต์ศักราช แคว้นฉู่ ทำการขยายอิทธิพลไปยังทิศตะวันตกเฉียงใต้ โดยส่ง จวง เจียวไปยังยุหนาน อย่างไรก็ตามแคว้นฉิน ทำลายแคว้นปา และแคว้นฉู่ ทำให้จวง เจียวไม่สามารถติดต่อกับแคว้นฉู่ได้ ชื่อหมา เชียน จัดบันทึกเรื่อง ‘กษัตริย์เตียน’ ช่วงปี 109 ก่อนคริสต์ศักราช ในปีนี้ราชสำนักฮั่นในยุคจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ ยกทัพมารุกรานอาณาจักรเตียน กษัตริย์เตียนไม่อาจชนะได้และยอมรับอำนาจราชสำนักฮั่นและได้เริ่มต้นการปกครองระบบใหม่ จักรพรรดิฮั่นอู่ตี้มอบตราประทับราชลัญจกรทองคำบริสุทธิให้ หลังจากนั้น 2,000 ปี ตราประทับนี้ถูกค้นพบในภูเขาซือไจ้ (Shizhai) ในอำเภอจิ้นหนิง หลังจากยึดอาณาจักรเตียนได้ จักรพรรดิอู่ตี้ได้ตั้งเมืองหลยี้โจว (Yizhou ในยุหนาน อำนาจของกษัตริย์เตียนแทนที่ด้วยเมืองงอครักซ์ และตั้งแต่นั้นมาก็ตกอยู่ภายใต้ระบบอำเภอและเป็นเขตปกครองของราชสำนักฮั่น ชาวฮั่นนำวัฒนธรรมตนมาสู่ยุหนาน ภายในเวลา 100 ปี วัฒนธรรมของชาวเตียนเกิดการเปลี่ยนไปอย่างใหญ่หลวง

อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์ในช่วงร้อยปีนี้ไม่ได้มีการบันทึก ถึงแม้จะค้นพบตราประทับที่ภูเขาซือไจ้ว่าเป็นของชาวเตียนโบราณ แต่ก็ยังไม่อาจอธิบายต่อได้ว่า เกิดอะไรขึ้นกับอาณาจักรเตียนผู้ที่ไม่ใช่สังคมชาวจีนแต่อยู่ใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมจีน หรือพวกเขาไปไหนหลังจากการเข้ามาของอิทธิพลจีน และเกิดอะไรขึ้นกับพวกเขาในช่วงเวลานั้น

อีกแง่มุมที่กล่าวถึงกลุ่มย่อยของไปเยว ตามข้อมูลที่ว่า ตั้งแต่ราชวงศ์ถัง คนไท เรียกตนเองว่า ไต (Dai) ชื่อฮัวเยาไต ปรากฏครั้งแรกในยุคราชวงศ์ซ่ง ในช่วงเวลาราชสำนักซ่งไปเยวได้ถูกบันทึกแล้ว ชนชาติไทยอยู่กันเป็นจำนวนมากในเขต เต่อหง (Dehong) เรียกว่า เตียน ไป้อี้ (เรียกว่า ต้าไปเยว ในรัชสมัยหมิง) ชาวไทในบริเวณสิบสองปันนาเรียกว่า ส่วยไปเยว (ส่วย คือ น้ำ)

(เรียก เสี่ยว ไปอี๋ในยุคมิง) คนไทที่อาศัยในภาคกลางบริเวณแม่น้ำแดงเรียกว่า ฮั่วไปเยว่” (Sogou Encyclopedia, 2020)

คนไททุกกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของไปเยว่โดยเฉพาะเตียนเยว่ เยว่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนไท และกลุ่มคนที่อาศัยตามเส้นทางแม่น้ำแดงนี้เป็นกลุ่มย่อยของไปเยว่ตามการจำแนกชนกลุ่มอื่นของชาวฮั่นในอดีต การรู้ข้อสันนิษฐานรากเหง้าของสังกัดกลุ่มจะนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าถึงรากฐานที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ได้มากยิ่งขึ้น

ในหยวนเจียงมีอีกกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า ไต/ไท และมีบทบาทในเมืองนี้มาแต่อดีตคือ ชาวจ้วงหรือไทหล้า ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มฮั่วเยาไททั้งด้านภาษา การแต่งกาย และที่มา ประวัติความเป็นมาซึ่งเข้ามาภายหลังกลุ่มไทอื่นในแถบนี้ พวกเขานับถือวีรบุรุษชื่อ หง จื่อเกา (Nong Zhigao) เป็นบรรพบุรุษที่ได้รับการกล่าวถึง หงจื่อเกามีถิ่นฐานเดิมแถบอำเภอกว่างหนาน (เมืองปกครองตนเองเหวินชานชนชาติพันธุ์จ้วงและแม้ว มณฑลยูนนาน ซึ่งอยู่ติดกับเขตปกครองตนเองกวางสีชนชาติพันธุ์จ้วงในปัจจุบัน) เป็นคนเผ่าจ้วงพูดภาษาตระกูลไท - กะได เมื่อปี 1052 ได้นำผู้คนต่อต้านการปกครองของราชวงศ์ซ่ง และสามารถรบชนะหลายครั้งหลายครา แต่ด้วยการปราบอย่างหนักจึงต้องพ่ายแพ้แก่กองทัพฮั่นยิ่งใหญ่ของราชสำนักซ่ง นักรบแตกทัพแยกกระจายกันไปหลายทิศทางบางส่วนยังคงอยู่ถิ่นฐานเดิมที่กว่างหนาน และเรียกตนเองว่า ปู้หง จนกระทั่งปัจจุบันนี้ หงจื่อเกานำพลพรรคบางส่วนเดินทางมาทางทิศตะวันตกของกว่างหนาน เรื่อยมาถึงเมืองหยวนเจียง และตั้งหลักปักฐาน ณ เมืองนี้ ชาวไทหล้ายังภูมิใจเสมอว่า ตนเป็นลูกหลานวีรบุรุษหงจื่อเกา

Xu (2010, p. 73) บันทึกไว้ว่า “ชาวหงปรากฏชื่อในสถานที่นี้เมื่อประมาณ 900 - 950 ปีก่อนยุคซ่ง ในเมืองหยวนเจียงมีชนเผ่าหงลงหลักปักฐานมายาวนานผ่านหลายราชวงศ์ทั้งรัชสมัยซ่ง หยวน หมิง ชิง และสมัยหมินกั๋ว (ซุนยัตเซน (สาธารณรัฐจีน, ผู้เขียน)) ราชสำนักได้บันทึกลักษณะความเป็นอยู่ของคนกลุ่มนี้ แต่หลังจากสมัยซุนยัตเซนก็ไม่ปรากฏว่ามีคนหงแล้ว นักวิชาการค้นคว้าข้อมูลศึกษาด้านวัฒนธรรมของหยวนเจียงพบว่า หลังจากราชวงศ์ถังผ่านไปหลายร้อยปี คนหงอาศัยอยู่กับกลุ่มคนไทในหยวนเจียง (หงเป็นสาขาหนึ่งของจ้วง) ในสมัยราชวงศ์ซ่งคนหงเรียกหัวหน้าของตนว่าหงจื่อเกา หงจื่อเกาพาผู้คนมายังเมืองหยวนเจียงและเห็นว่าเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ดินดี น้ำดี มีแม่น้ำสามสาย ภูเขาล้อมรอบถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่ดีที่สุด เมื่อมีศัตรูมารุกรานก็จะต่อสู้ได้ง่ายเพราะมีภูเขาล้อมรอบเมือง อีกทั้งมีอาหารบริบูรณ์ ทหารและผู้คนได้อยู่ดีกินดี ที่นี้มีคนไทตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้วจึงจะสร้างเมืองขึ้นที่นี้ คนหงส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่ทิศตะวันออกและตะวันตกและขอบแดนของเมืองหยวนเจียง คนหงทำมาหากินโดยการทำนา สร้างชลประทาน และทอผ้า”

จากที่กล่าวว่า หลังจกสมัยสาธารณรัฐจีนไม่ปรากฏว่ามีคนหงแล้วนั้น เป็นเพราะการเปลี่ยนคำเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวหงเปลี่ยนเรียกกลุ่มตนใหม่ว่า ไท แทนที่ หง

ถึงแม้ว่า ชาวหนงกลุ่มนี้จะเรียกตัวเองว่า ไทหล้า ที่มีความหมายว่า กลุ่มคนไทที่มาจากไทหลัง แต่กลุ่มคนไทที่อยู่หยวนเจียงมาก่อนทั้งชาวจ้ง จั้ง และหย่า กลับเรียกไทหล้าว่า ซ่าหล้า ซึ่งคำว่า ซ่า หมายถึงคนจีน ในหนังสือโบราณ หยวนเจียงผู้จื้อ เขียนถึงคนไทหล้าว่า “คนในหยวนเจียงเหมือนกับคนที่กว้างหนาน ไม่ถอดรองเท้าบนที่สูง (เข้าบ้าน) กินสุนัขและหนูตัวเล็ก ผู้หญิงใส่เสื้อยาว กระโปรงยาว ผู้ชายมีปืนยาวอยู่ในมือติดตัวไว้เสมอ มักคิดการต่อสู้กับศัตรู พวกโลโล (หยา) ชอบการต่อสู้แต่ไม่สามารถเข้าโจมตีหนงสันได้” (Xu, 2010, p. 72) หนงสันคือ ไทหล้า หมายถึง คนของหนงจื้อเกา

เมซหม สอดส่องภุช (2554, น. 51) ให้ข้อมูลสำคัญว่า การใช้ชื่อ ไท นี้ มีได้ปรากฏมาแต่เดิม “คนไทหรือคนไตมีชื่อเรียกตัวเองหลายชื่อ เช่น ไตเล่อ ไตหย่า ไตน่า ไตเป้ง ในสมัยฮั่นและจิ้นเรียกชนกลุ่มนี้ว่า เตียนเยว่ ต่าน ซ่าน เหลียว และจิ่วเหลียว ในสมัยถังและซ่งเรียกชนกลุ่มนี้ว่าจินฉื่อ (พันทอง) เฮยฉื่อ (พันดำ) หมางหมาน ปายอี (เสื้อขาว) ...จนถึงสมัยราชวงศ์ซ่งเรียกชนกลุ่มนี้ว่า ปายอี ภายหลังการปฏิวัติวัฒนธรรม รัฐบาลจีนเรียกชื่อชนเผ่าไตตามความสมัครใจของชนเผ่าว่า ไตจู่ ซึ่งหมายถึงชนเผ่าไตนั่นเอง” ประเด็นเดียวกันนี้ พ้องกับการศึกษาก่อนหน้าของ ไป่ ฉุน (2545, น. 125) ที่กล่าวว่า “ในช่วงสมัยราชวงศ์หยวนและหมิงเรียกจินฉื่อไป้อี้ (ไป้อี้พันทอง) หรือไป้อี้เฉย ๆ บางครั้งเสียงเพี้ยนเป็นบัว้อี้ ไป้อี้เป็นชื่อใช้เรียกกลุ่มไททั้งสมัยราชวงศ์ซ่งและยุคลัทธิราชรัฐจิ้น เปลี่ยนเป็น ไต (ไท) หลังปี 1954”

หลังจากสมัยสาธารณรัฐจีน รัฐบาลมีนโยบายให้ชนเผ่าต่างๆ จัดตั้งชื่อกลุ่มของตนเองว่าเป็นชนชาติใด คนหนงเลือกเป็น คนไตหรือคนไท เรียกตนเองว่า ไทน้ำหรือส่วยไท และโดยทั่วไปเรียกตนเองและกลุ่มตนว่า ไทหล้า ชาวหนงจึงถือว่าตนเป็นไทอย่างเป็นทางการแต่นั้นมา

ในหนังสือที่บันทึกเกี่ยวกับไทหล้ากล่าวว่า “ชายแซ่หนาแต่งงานกับหญิงแซ่เตาและผู้ชายมาอยู่บ้านผู้หญิงกับพ่อแม่ฝ่ายหญิง ผู้ชายใช้แซ่เดียวกับผู้หญิง คนหนงและคนไทมีแซ่สำคัญที่ใช้นั่นคือ แซ่เตา (หรือท้าว) แซ่เฟ่ง แซ่หนา แซ่ไป่ ส่วนมากคนแซ่หนาเป็นหยวนเจียงสุหรือผู้ปกครองหยวนเจียงที่ได้รับแต่งตั้งจากราชสำนัก เมื่อถึงราชวงศ์หมิงคนแซ่หนาจำนวน 18 คนได้เป็นหยวนเจียงสุ พอถึงปลายราชวงศ์หมิงคนแซ่หนาทอดำเนินราชวงศ์ซ่ง ให้การสนับสนุนหมิงขุนนางจีนชื่อฮานกั๋ว ปราบปรามผู้สนับสนุนราชวงศ์หมิงและต่อสู้กับคนแซ่หนาหยวนเจียงสุ คนแซ่หนาแพ้จึงเผาตนเองตายในจวนที่ทำงาน หลังจากนั้นก็ไม่มีหัวหน้าเป็นคนหนงอีก ในสมัยซุนยัตเซนไม่ค่อยมีคนหนงอาศัยในเขตเมือง หมู่บ้านที่อยู่ไกลมากจึงจะมีคนหนง” (Xu, 2010, p. 80)

ในหยวนเจียงไม่ได้มีแต่เฉพาะคนเผ่าไทเท่านั้น แต่ยังมีอีก 2 เผ่าที่สำคัญดังที่กล่าวแล้วคือ เผ่าฮานี (Hani) หรือที่คนไทยรู้จักในนาม อาข่า และชนเผ่าหยา (Yi) ชาวหยาในกลุ่มคนสำคัญในการก่อตั้งอาณาจักรน่านเจ้าเมื่อราว 1,200 กว่าปีมาแล้ว ชาวหยาอาศัยอยู่บนสุดของภูเขาชอบการล่าสัตว์และการต่อสู้ ภูเขาพระอาทิตย์ ไฟ เสือ (ปัจจุบันชาวหยาและฮานีบางส่วนนับถือ

คริสต์ศาสนา) ชาวฮานีอาศัยอยู่ส่วนกลางของภูเขา ส่วนคนไทอาศัยบนพื้นที่ราบ แต่ก่อนนั้น คนไทร่ำรวยได้จ้างคนฮานีช่วยทำงานให้ ชาวฮานีเป็นกลุ่มคนแรกเริ่มในหยวนเจียง ปัจจุบันทุกเผ่าหลายครอบครัวมาอยู่ร่วมกันบนที่ราบ อีกทั้งชาวจีนฮั่นทั้งจากมณฑลยูนนานและมณฑลอื่น ๆ อพยพมาทำการค้าขายในตัวเมืองมากขึ้น คนไทที่อยู่ในตัวเมืองมาแต่เดิมก็ย้ายไปอยู่ชานเมืองหรือห่างออกไป และยังมีชาวจีนโพ้นทะเลจากอินโดนีเซียที่รัฐบาลจีนต้อนรับกลับบ้านหลังจากเกิดความรุนแรงที่มีต่อคนจีนเหล่านี้ในประเทศอินโดนีเซีย เมื่อปี 1998 ชาวฮียีและชาวฮานีกลับกลายมาเป็นผู้บริหาร ผู้ปกครอง มีตำแหน่งทางราชการที่สำคัญทั้งในระดับอำเภอและระดับมณฑล คนไทโดยส่วนมากนิยมทำการเกษตร “จำนวนประชากรฮัวเยาไททั้งหมดเมื่อปี 2010 มีจำนวน 89,200 คน” (Sogou Encyclopedia, 2020) ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่จำนวนจะไม่ลดหรือเพิ่มไปกว่านี้เท่าใดนักเพราะ คนฮัวเยาไทไม่นิยมการมีบุตรหลายคนไม่ว่าจะในอดีตหรือปัจจุบัน

3. ลักษณะทางเอกลักษณ์ที่สำคัญ

3.1 การแต่งกาย

เนื่องจากชุดแต่งกายของผู้หญิงกลุ่มไทจั้ง จั้ง และหยามีความงดงาม โดยเฉพาะผ้าคาดเอวที่มีหลากหลายสีในผืนเดียวกัน และประดับตกแต่งด้วยเงินเป็นรูปดอกไม้เล็ก ๆ ห้อยระย้าเต็มสายคาดเอว (ภาพที่ 2) การแต่งกายของคนไทกลุ่มนี้สวยงามวิจิตรบรรจงถักร้อยด้วยผ้าสีสนั่น จึงได้รับการเรียกขานจากคนกลุ่มอื่นว่า ฮัวเยาไต หรือ ไทเอวดอกไม้ นักวิชาการไทยด้านชนชาติไทเรียกขานว่า ไทเอวลาย

เรื่องเล่าที่รู้จักกันดีในกลุ่มชาวฮัวเยาไทว่าด้วยเครื่องแต่งกายคือ แรกเริ่มนี้คนไทเราอยู่ด้วยกัน ทั้งคนไทสิบสองปันนา ไทเต๋อง คนไทที่เมืองไทย เมื่อเดินทางแยกย้ายคนไทเต๋อง ไทลื้อ และไทยกั้นแถมจีไปกับพวกเขาด้วย แต่คนฮัวเยาไทนำแต่เสื้อผ้ามามากและเพียงเสื้อผ้าก็มีน้ำหนักมากแล้วจึงไม่ได้เอาแถมจีมาด้วย คนไทที่นี้จึงมีแต่วัฒนธรรมเสื้อผ้าการแต่งกายที่สวยงาม คนไทที่สามารถอธิบายลักษณะอักษรของคนไทได้คง และชาวไทในสิบสองปันนาได้และมักจะชอบดูชมตัวอักษรของคนไทย ถึงแม้ฮัวเยาไทจะไม่มีตัวเขียนแต่มีเสื้อผ้าสตรีที่แตกต่างจากคนไทกลุ่มอื่นซึ่งเป็นชุดที่ปราณีตงดงามอันถือได้ว่าเป็นเกียรติและความภูมิใจ

ในด้านหนึ่งก็มีการกล่าวถึงการแต่งกายชาวฮัวเยาไทในแถบยวีร์และหยวนเจียงว่า “เป็นสาขาของชาวเยวโบราณผู้สถาปนา อาณาจักรเตียนในภาคกลางของยูนนานที่เรืองอำนาจในอดีตจากศตวรรษที่ 5 ถึงศตวรรษที่ 1 ก่อนคริสต์ศักราช เมื่อราชสำนักจิ้นรวบรวมแผ่นดินจีน อาณาจักรเตียนโบราณถูกบังคับให้ย้ายถิ่นฐานไปทางใต้ หนึ่งในสมาชิกครอบครัวราชสำนักเตียนสวมชุดเสื้อผ้าที่งดงาม ชุดประจำเผ่า เอวดอกไม้ โดยได้นำทองและเงินพร้อมทั้งลูกหลานและ

บุตรสาว ผ่านเส้นทางที่ยากลำบากและอันตรายแต่เมื่อถึงทางแยก คิดไปว่ากลุ่มก่อนหน้าได้เดินทางผ่านร่องหุบเขาล่วงหน้าไปไกลแล้ว พวกเขาจึงตัดสินใจที่จะหยุดและตั้งรกราก นั่นคือบรรพบุรุษของฮัวเยาไท่” (Sogou Encyclopedia, 2020)

ไท่จิ้ง ไท่จิ้ง ไท่หย่า แม้จะเรียกขานโดยรวมว่า ฮัวเยาไท่ หรือ ไท่เอวดอกไม้ แต่การแต่งกายของสตรีมีความแตกต่างกันในรายละเอียดชัดเจน ชุดไท่จิ้งสำหรับผู้หญิงประกอบด้วยผ้าพันคอ เสื้อ เสื้อแจ็คเก็ตตัวสั้น กระโปรง ผ้าคลุมกระโปรง (คลุมด้านหน้ากระโปรงคล้ายผ้ากันเปื้อนแต่ปักริ้วสีสั้น) ผ้าคาดเอว ผ้าเคียนหัวหรือหมวก ผ้าแต่ละชิ้นปักสีลวดลาย ทั้งชุดใช้ผ้าทอสีดำเป็นพื้น (ภาพที่ 3) ไท่จิ้งมีชิ้นส่วนประกอบชุดแต่งกายเช่นเดียวกับไท่จิ้งและไท่หย่า แต่ส่วนเสื้อตัดด้วยผ้าแพรจีนโดยมากใช้สีฟ้า สีชมพูและสีเขียวเข้ม ลักษณะหมวกหรือผ้าเคียนหัวเป็นทรงกลมมีริ้วเส้นด้ายและพวงดอกไม้เงินประดับด้านหลังหมวก ผ้าคาดเอวชิ้นหนึ่งใส่เหมือนเข็มขัดปักด้วยเงินเป็นตุ้มรอบผ้า และรูปดอกไม้เล็ก ๆ ห้อยรอบสายคาดนี้ (ภาพที่ 4) ผ้าคาดเอวอีกผืนห้อยพาดมาทางด้านหลัง (เห็นชัดเจนในการแต่งกายของชาวจิ้งและหย่า ตามภาพประกอบที่ 2) ใช้สายผ้าผูกของใส่พราหรือมีดยาวทำจากไม้สานตกแต่งด้วยเส้นด้ายห้อยไว้ข้างบันเอว ไท่หย่าเสื้อสั้นแขนยาวทับเสื้อแขนกุดข้างใน ถ้าเป็นคนแก่นิยมใส่เฉพาะแขนกุดเมื่ออยู่บ้านวัยรุ่นปัจจุบันในช่วงเทศกาลโดยมากใส่เฉพาะเสื้อแขนกุดแต่ปรับให้หลวมขึ้น กระโปรงปลายบานข้างหนึ่งแตกต่างจากไท่จิ้งและไท่จิ้งที่บานไม่มากนัก ตามภาพประกอบที่ 2 3 และ 5 ทั้ง 3 กลุ่ม แม้จะมีการแต่งกายใกล้เคียงกันแต่การปักลวดลายและการใช้สีสั้นมีรายละเอียดต่างกัน ชาวไท่ที่ไท่ทอและปักประดับตุ้มยามไต่อย่างละเอียดสวยงามและจัดแต่งให้มีสีสันสดใสเข้ากัน นิยมใช้ยามทั้งชายและหญิง ปัจจุบันการแต่งกายของผู้ชายในชุดประจำเผ่านั้นเหมือนกันทุกกลุ่มเป็นลักษณะเช่นไท่ใหญ่และล้านนาพร้อมผ้าเคียนหัว (สำเร็จรูป) แต่มีเสื้อกั๊กสีดำปักลวดลายคลุมสวมทับเสื้อ เมื่อมีงานเทศกาลจึงจะใส่โดยมากซื้อจากแถบเต๋อหง (หรือไต้คง หมายถึงไต้แม่น้ำคง) และสิบสองปันนา แต่ทั้งนี้ชุดแต่งกายของชายไท่จิ้ง จิ้งและหย่า น่าจะมีลักษณะเฉพาะของตนที่ต่างจากไท่ถิ่นอื่น

คนฮัวเยาไท่นั้นไม่เฉพาะการตกแต่งผ้าส่วนเอวเท่านั้นที่คนกลุ่มอื่นขนานนามว่า เอวดอกไม้ แต่เมื่อผู้หญิงสวมใส่ชุดแล้วจะสังเกตว่าเสื้อผ้าที่สวยงามเหมาะกับสรีระของหญิงไท่นั้น (ไม่อ้วนไม่ผอม ไม่สูงไม่เตี้ย) มองทั้งหมดแล้วเหมือนดอกไม้ และยังได้ขึ้นชื่อว่าเป็นชุดชนเผ่าที่มีความสวยงามมาก แต่ทั้งนี้ความละเอียดอ่อนของการปักสีและทอผ้าในแต่ละริ้วนั้นมีความละเอียดบรรจงโดยเฉพาะชุดของไท่จิ้งและไท่หย่า แต่ปัจจุบันมีเฉพาะคนแก่อายุ 60 ปีขึ้นไป ที่แต่งตัวประจำเผ่าในชีวิตประจำวัน (ภาพที่ 5) นอกเหนือจากนี้จะสวมใส่เมื่อมีงานประเพณีชุดของไท่จิ้งและไท่หย่ามีความยากและละเอียดในการตัดเย็บตกแต่ง ชุดแบบดั้งเดิมอาจจะไม่พบเห็นได้ทั่วไปในอีกไม่นานนี้นัก คนแก่หลายคนได้เย็บปักจัดเตรียมชุดประจำกลุ่มตนไว้ให้ลูกเนื่องจากจะหาผู้ตัดเย็บได้ยากขึ้นในอนาคต ชุดแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่า ลักษณะจำเพาะ

ที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างชัดเจน อาทิ กลุ่มหยา ฮานี ลาหู่ ไป่ นอกจากจะไม่เหมือนชุดของคนเผ่าอื่นแล้วยังแตกต่างจากกลุ่มคนไทยด้วยกันเองซึ่งส่วนใหญ่ใส่ผ้าชิ้นขณะที่ฮัวเยาไทใส่กระโปรง ถึงแม้จะเป็นเพียงเครื่องแต่งกายสวมใส่แต่แสดงภูมิปัญญาของเผ่าพันธุ์ที่เป็นความภูมิใจทั้งจากผู้สวมใส่และผู้ขายในกลุ่มฮัวเยานี้

ในมณฑลยูนนานมี 25 ชาติพันธุ์ จากทั้งหมด 56 ชนเผ่าในประเทศจีน และในบรรดาชุดประจำชนเผ่าทั้งหลายนั้น ชุดของชาวฮัวเยาไทได้รับความเห็นว่าเป็นหนึ่งในชุดประจำชนชาติที่สวยงามที่สุด ได้มีการพรรณนาเกี่ยวกับเสื้อผ้าของสตรีฮัวเยาไทว่า “ชุดแต่งกายของหญิงฮัวเยาไทนั้นงดงามและงดงาม และจารีตการสัก ย้อมพื้น ยังคงสืบทอดเจกเชน คนชั้นสูงในอาณาจักรเตียน ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง องค์ประกอบของเสื้อผ้าสตรีฮัวเยาไทนั้นสวยงามพิถีพิถันพวกเขาใช้ไหมและชาตินในการเย็บปักอย่างละเอียดประณีตและประดับด้วยเงินแวววาว นิ้วมือแต่ละนิ้วประดับด้วยแหวนเต็มไปด้วยความสวยงาม อาการทั้งชุดนั้นเป็นสิ่งที่ยากที่จะเป็นไปได้ในการทำ และจะสวมใส่เฉพาะในงานเทศกาลเฉลิมฉลองซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งและสถานะ ด้วยว่าสภาพอากาศร้อนของลุ่มแม่น้ำแดงในเมืองหยวนเจียง ดังนั้นการสวมใส่ผ้าหลายชิ้นจึงไม่เหมาะกับการทำงานที่ต้องใช้แรงงานและการผลิต สิ่งเหล่านี้ย้าข้อเสนอก็คือ ฮัวเยาไทสืบทอดสืบทอดมาจากชนชั้นสูงของอาณาจักรเตียน ‘ชุดของชาวฮัวเยาไทเป็นศิลปะแห่งการสวมใส่บนร่างกาย และประวัติศาสตร์ถูกบันทึกไว้บนร่างกาย’ ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการต่างให้ความสำคัญยกย่องชื่นชมเครื่องแต่งกายของฮัวเยาไทเป็นอย่างมาก” (Sogou Encyclopedia, 2020)

ไทหล้า แต่งกายด้วยชุดกางเกง เสื้อแขนยาวตัวใหญ่หลวม ไม่ปักสีสันลวดลายมากนัก กางเกงขาตรงขนาดใหญ่เหมาะสมกับตัวเสื้อ ใส่ผ้าเคียนหัว โดยพื้นฐานเสื้อเป็นสีฟ้า สีน้ำเงินเข้ม และสีดำ เสื้อและผ้าเคียนหัวส่วนมากทำจากผ้าทอมือ ผ้าทอมือลวดลายประจำกลุ่มที่สวยงามละเอียด เช่น ทอลายดอกไม้เล็ก ๆ ที่ภายในหนึ่งดอกมีการทอสีอื่น ๆ แซมตกแต่ง อีกทั้งทอรูปสัตว์ โดยเฉพาะรูปนก และต้นไม้ ปัจจุบันสตรีไทหล้ายังคงมีเครื่องทอผ้าประจำตัวใช้ที่บ้าน ชุดของชาวไทหล้านี้ยังใส่กันโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน (ภาพที่ 5) ยกเว้นวัยรุ่นและคนที่ต้องทำงานในหน่วยงานราชการและเอกชน ส่วนผู้ชายใส่ชุดแบบสากลทั่วไป ทุกกลุ่มนั้นมีเพียงผู้หญิงที่ยังคงใส่ชุดของตนในวาระต่าง ๆ ผู้ชายจะใส่ชุดแบบตะวันตก ยกเว้นโอกาสพิเศษ ดังเช่นการแสดงในงานเทศกาลทั้งของหมู่บ้านและอำเภอ

ภาพที่ 2-3

สาธิตการแต่งกายชุดไทหย่า สายคาดเอวพวงดอกไม้/ด้านซ้ายและชาวค้อสตรีในชุดไทจั่ง ตรงกลางสตรีไทหย่า

หมายเหตุ. ภาพโดย ขนบพร วงศ์ภาพสินธุ์ (2556)

ภาพที่ 4 - 5 - 6

ลักษณะชุดแต่งกายของไทจั่ง สวมใส่เป็นแบบโดยสตรีนำช/หญิงสูงวัยสวมใส่ชุดไทหย่าในชีวิตประจำวัน/เสื้อและผ้าเคียนหัวของชาวไทหล้าทำจากผ้าทอมือที่สตรีสวมใส่ในชีวิตประจำวัน

หมายเหตุ. ภาพโดย ขนบพร วงศ์ภาพสินธุ์ (2556)

3.2 ภาษา

ชาวไทที่นี้ออกเสียงเรียกตนเองว่า ไต (Dai) ไม่ใช่เสียง ไท (Tai) ภาษาจากฮั่นเยาไทสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจดี ทั้งนี้สำเนียงของแต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์ ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว ไทหย่าออกเสียงโทนสูงกว่าไทจั่งและไทจั่ง คำพูดเป็นลักษณะการผสมผสานระหว่างคำในภาษาลาวและคำเมืองภาคเหนือในประเทศไทย ฮั่นเยาไทในหยวนเจียงสนทนาระหว่างกันได้

ด้วยสำเนียงภาษาของตน ส่วนไทหล้าใช้ภาษาจีนเป็นสื่อกลางในการสนทนากับคนไทกลุ่มอื่น ไทหล้าพูดภาษาของตนในระหว่างกลุ่มไทหล้าด้วยกัน ความแตกต่างด้านภาษาบางประการที่พบ ดังเช่น คนไทหล้าเรียก ผู้หญิงเล่นน้ำ ฮัวเยาไทเอ่ยว่า แม่หญิงเล่นน้ำ เสมอชัย พูลสุวรรณ (2547ก, น. 31) แจงรายละเอียดเรื่องสาขาภาษาของไทกลุ่มแม่น้ำแดง ในข้อหนึ่งนั้นกล่าวว่า “ไตล่า จัดอยู่ในสาขากลางของตระกูลไต โดยมีความใกล้ชิดมากเป็นพิเศษกับภาษาของ ‘ปู้หนง’ ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งของ ‘จ้วง’” ในกลุ่มจ้วงยังมีกลุ่มปู้ไท ปู้ยี้ ปู้โย้ย ปู้ไย ฯลฯ ปู้คือผู้ หมายถึง คน

เสมอชัย พูลสุวรรณ (2547ข, น. 3) ยังกล่าวถึงความสำคัญของแม่น้ำแดงกับภาษา ในตระกูลเดียวกันนี้ว่า “แม่น้ำแดงจึงดูเหมือนจะเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างกลุ่มภาษาที่น่าสนใจทีเดียว ภายใต้ระบบจำแนกทางภาษาดังกล่าว ความเป็นเส้นแบ่งเขตทางภาษานี้ปรากฏแม้แต่ในพื้นที่เล็ก ๆ อย่างในบริเวณภาคเหนือของประเทศเวียดนามที่แม่น้ำแดงไหลผ่าน แม่น้ำแดงสายนี้ได้แบ่งพื้นที่ทางตอนเหนือของเวียดนาม ออกเป็นดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันตกเฉียงเหนือ โดยกลุ่มคนไตที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในสองอนุภูมิภาคดังกล่าวนี้พูดภาษาไตต่างกลุ่มกัน

หากพิจารณาอย่างผิวเผินจากแผนที่การกระจายตัวทางภาษาอย่างเดียว อาจทำให้เข้าใจไปว่า แม่น้ำแดงและแนวเทือกเขาอ้ายลาวที่คู่ขนานกันไปกับมัน คงจะเป็นปราการทางภูมิศาสตร์อันสำคัญที่เป็นอุปสรรคขวางกั้นการติดต่อระหว่างผู้คนมาช้านาน จนกระทั่งได้กลายเป็นเส้นแบ่งเขตทางภาษาที่คมชัดในที่สุด”

และยังได้จำแนกภาษาถิ่นตระกูลไทเป็น 2 สาขาหลักโดยยึดแนวแม่น้ำแดงแบ่งเขตภูมิศาสตร์ทางภาษา คือ สาขาตะวันตกเฉียงใต้ ที่ส่วนใหญ่เรียกกลุ่มตนว่า ไต ตั้งถิ่นฐานพากตะวันตกของแม่น้ำแดง และพากตะวันออกของแม่น้ำนี้พูดภาษาตระกูลเดียวกันคือ สาขาเหนือและกลาง จำนวนมากเรียกชื่อกลุ่มตนโดยใช้คำนำหน้าว่า ปู้ หรือ คน ในด้านความหลากหลายของภาษา เสมอชัย พูลสุวรรณ (2547ก, น. 24-25) ระบุข้อสังเกตของนักภาษาศาสตร์ว่า “ภาษาถิ่นตระกูลไตทางพากตะวันออกของแม่น้ำแดงมีความหลากหลายมากกว่าภาษาถิ่นตระกูลเดียวกันทางพากตะวันตกของแม่น้ำ แสดงให้เห็นว่า ภาษาตระกูลดังกล่าวน่าจะมีพัฒนาการอยู่ในพื้นที่ทางพากตะวันออกของแม่น้ำแดงมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่าในพื้นที่พากตะวันตกของแม่น้ำสายเดียวกัน นักวิชาการหลายท่านด้วยเหตุผลและหลักฐานต่าง ๆ กัน ประเมินการกันที่ว่า ผู้คนที่พูดภาษาถิ่นตระกูลไท น่าจะเพิ่งเผยแพร่เข้ามาสู่ภาคตะวันตกของยูunnan และภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ตอนบน เมื่อราวในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 7-11”

ชาวไทหล้าที่ใช้ภาษาสาขาเหนือและกลางเข้ามายังหยวนเจียงภายหลังไทกลุ่มฮัวเยาไทพูดภาษาที่คนกลุ่มเดิมฟังแล้วเพี้ยนต่างไป กลุ่มไทหล้าเองก็มีความไม่เหมือนในบางประการจากคนไทถิ่นเดิมนี้ ดังเช่น การแต่งกาย สรีระหน้าตา นิสัยใจคอ ด้านภาษาไม่ว่าจะด้วยสำเนียง

ระดับเสียง หลายคำที่แตกต่าง ทำให้การสื่อสารเป็นอุปสรรคระหว่างไทหล้าและฮัวเยาไท ซึ่งต้องใช้ภาษาจีนสื่อแทน ทว่าไทหล้าพูดภาษาของตนภายในกลุ่ม แม้จะพูดในภาษาตระกูลเดียวกันแต่สาขาย่อยต่างกัน ความเข้าใจถั่วกันทั่วก็ไม่ใช่เรื่องง่ายในการสื่อสาร

ในข้อสังเกตของกอปร์ กฤตยาภิรณ (2560, น. 142-143) กล่าวถึงตระกูลภาษา ไท - กะได ว่า “เป็นกลุ่มภาษาที่ใหญ่มาก มีภาษาสมาชิกถึง 94 ภาษา ตระกูลภาษาไทมีสมาชิกภาษาถึง 62 ภาษา ตระกูลภาษาไทกลางมี 10 ภาษา เช่น นุง ในเวียดนาม ตระกูลภาษาไทเหนือมี 14 ภาษา พูดในจีน ที่สำคัญคือ ภาษาจ้วง ภาษาตัง และภาษาปู้ และตระกูลภาษาตะวันตกเฉียงใต้ มีความหลากหลายมากที่สุด มีสมาชิก 33 ภาษา กระจายเป็นพื้นที่กว้างตั้งแต่ ภาษาไท ในอัสสัม ประเทศอินเดีย ภาษาฉาน ภาษาจีนในประเทศพม่า ภาษาลาวในประเทศลาว ภาษาลื้อ และภาษาไทเหนือในประเทศจีน ภาษาไทตอน - ไทดำ - ไทแดง ในประเทศเวียดนาม จนถึง ภาษาไทยในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย”

สุมิตร ปิติพัฒน์ (2547, น. 9) แสดงความสำคัญถึงร่องรอยทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับข้อสันนิษฐานของนักภาษาศาสตร์ไว้ว่า “ดินแดนที่เคยเป็นอาณาจักรหนานเยว่ (แถบยูนนาน กวางตุ้ง และกวางสี) น่าจะเป็นแหล่งกำเนิดของภาษาไท บรรพบุรุษของผู้พูดภาษาตระกูลไทก็น่าจะเป็นชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณนั้นก่อนที่จะเข้ามายึดครอง โดยเฉพาะด้านตะวันออกของแม่น้ำแดง จากยูนนานตะวันออกไปยังกวางสี กุ้ยโจว และกวางตุ้ง ซึ่งยังมีกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทสาขาเหนือและกลางสืบทอดมาถึงทุกวันนี้ และด้วยหลักฐานร่องรอยของวัฒนธรรมโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากจีนและร่องรอยที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมจีนสมัยราชวงศ์ฮั่นและยุคก่อนนั้น จึงน่าจะเชื่อได้ว่าบริเวณชายแดนจีนใกล้ชายแดนเวียดนามปัจจุบันน่าจะเป็นแหล่งก่อดำรงภาษาและวัฒนธรรมไท เมื่อกว่าสองพันปีมาแล้ว ก่อนที่คนไทจะเคลื่อนย้ายข้ามบริเวณลุ่มน้ำแดงเข้าสู่บริเวณที่มีเทือกเขาสลับซับซ้อนตอนล่างของมณฑลยูนนาน ถัดไปสู่ทิศตะวันตกกลุ่มน้ำโขง และลุ่มน้ำสาละวิน”

ถึงแม้จะอยู่ในตระกูลภาษาเดียวกัน แต่ด้วยเป็นตระกูลขนาดใหญ่และจำแนกสาขาย่อยกลุ่มคนกระจายหลายแห่ง ฉะนั้นอาจมีเพียงรากคำหรือคำหลักเดิมที่ยังคงสื่อความเข้าใจกันได้ เช่น ส่วนของร่างกาย การนับเลข ข้าว หมากเผ็ด หมากม่วง บ้าน เรือน ความเชื่อดั้งเดิม เช่น ขวัญข้าว ตาเหลว เสือบ้าน ใจบ้าน ฟ้าไต่ผืนนา เป็นต้น ทั้งนี้ต่างสาขาของภาษาและถิ่นอาศัยสำเนียงก็ต่างกันไป แม้ในสาขาย่อยเดียวกัน อาศัยถิ่นเดียวกันก็สามารถสังเกตถึงความไม่เหมือนได้ทั้งในคำศัพท์และโทนเสียง

ตลอดสายแม่น้ำแดงจากมณฑลยูนนานเข้าสู่ประเทศเวียดนาม คนไทที่กระจายกันอยู่นี้ใช้ภาษาไทสื่อสารกันได้ ดั้นแม่น้ำแดง เช่น ชินผิง หยวนเจียง มีถ้อยคำจีนผสม โทนสำเนียงแตกต่างจากไทขาวและไทดำที่อยู่ชายแดนจีน ดังเช่น ชาวไทขาวหมู่บ้านหลาวเหม็ง (ภาพที่ 10)

ในเมืองจินผิง ถึงต้นแม่น้ำแดงในประเทศเวียดนาม หมู่บ้านของคนไทในเขตบักคำ เมืองหล่าวกาย ลักษณะของคำพูดมีความค่อนข้างคล้ายภาษาลาว แต่การเปล่งเสียงสำเนียงบ้างก็มีลักษณะทำนองจีนหรือเวียดนามให้ได้ยินเช่นกัน คนไทที่แต่งงานระหว่างกลุ่มด้วยกันในปัจจุบันมีให้เห็นและเป็นที่ชื่นชมยินดีแต่ก็มีเพียงน้อย เช่นที่ คนฮัวเยาไทแต่งงานกับคนลื้อ สิบสองปันนา

คนไทกลุ่มนี้ชื่นชอบการขับร้อง ผู้เชี่ยวชาญด้านการแต่งเพลงและร้องเพลงเรียกว่า หมอคำ ร้องเพลงเรียกว่า ฮ้องคำ เครื่องดนตรีเอกคือ ตังต่อง ลักษณะคล้ายพิณมีสามสาย หน้าซอทำจากหนังงู ปีกทำด้วยเขาควาย ไปไม่เป็นเครื่องดนตรีที่สามารถเด็ดใช้เป่าเป็นทำนองเพลงได้ทันที ทำนองร้องมีลักษณะคล้ายเพลงภูไทผสมหมอลำของภาคอีสาน ประเทศไทย ถึงแม้ปัจจุบันจะเขียนคำไทในรูปอักษรจีนแต่คนยังชอบใช้วิธีจดจำและร้องกันสด ๆ โดยแต่งเนื้อร้องขึ้นในหัวอารมณ์ปัจจุบัน นอกจากเพลงเกี่ยวกับระหว่างหนุ่มสาวแล้ว ยังมีเพลงที่บรรยายถึงถิ่นฐานบ้านของตนว่ามีสิ่งใดดีงามบ้าง หรือพรรณนาถึงการเดินทางจากเมืองหนึ่งไปยังเมืองหนึ่งผ่านสถานที่ใดบ้าง ร้องกันโดยไม่ต้องท่องจำแต่สามารถด้นสดได้ เพลงที่ร้องกันทั่วไป เมืองไทเฮามีน้ำล่อม ตะวันเมืองไท เชียงอ่อน มีอวันดีหัวใจเป๋เซียงเผ่า เป็นอาทิ ดังเช่นคุณยายคนไทหย่าอายุ 94 ปี (ภาพที่ 5) เกิดอยู่แถบซินผิงแล้วมาแต่งงานกับหนุ่มไทหย่าเมืองหยวนเจียง อยากกลับบ้านเกิดของตนแต่อายุมากแล้ว ร้องเพลงพรรณนาถึงญาติพี่น้องทางฝั่งบ้านเกิดว่าแข่งขานไม่ดี ตาฝ้าฟางแล้วกลับบ้านไม่ได้ การเริ่มต้นเดินทางจากเมืองหยวนเจียงกลับไปบ้านจะต้องผ่านสถานที่ใดบ้าง พักเหนื่อย ณ จุดใด พบพานสิ่งใด

นอกจากคำร้องเพลงที่สามารถสืบทอดความโดดเด่นของภาษาได้แล้ว การใช้ภาษาในด้านอื่นก็แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนได้ มีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาษาของชาวไทหย่าในแถบแม่น้ำแดง โดย ไป่ จุน (2547, น. 2-4) อธิบายไว้ว่า “เมื่อ ค.ศ. 1943 มหาวิทยาลัยหนันไคได้จัดตั้ง สิง กง หวัน นักภาษาศาสตร์ ไปสำรวจและเก็บข้อมูลที่เมืองหย่า บริเวณที่พักอาศัยของกลุ่มชาวไทหย่า สาขาหนึ่งของชาวไทลุ่มแม่น้ำแดง การสำรวจครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดหนังสือวิชาการเล่มหนึ่ง คือ ภาษาของชาวไทหย่าในลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน ...สิง กง หวัน มองว่า “ภาษาสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจที่เจ้าของภาษามีต่อโลกภายนอก การศึกษาวรรณคดีมุขปาฐะ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในภาษานั้นๆ อย่างลุ่มลึก” หลังการสำรวจครั้งนี้ 40 ปี มหาวิทยาลัยหนันไคได้จัดการสำรวจภาษาอีกครั้งในเมืองหย่า เมื่อได้เปรียบเทียบกับข้อมูลที่บันทึกไว้เมื่อ 40 ปีก่อน สิง กง หวัน ตั้งข้อสรุปว่า สำเนียงภาษา ประมวลศัพท์ โครงสร้างรูปประโยคไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่มีพยัญชนะผสมบางตัวหายไป และเริ่มนิยมใช้คำซ้ำ”

แม่น้ำแดงตอนบนตั้งแต่ซินผิง กลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานเลาะเลียบบ้าง 2 ผัง โทนเสียงคำศัพท์เดียวกันเปล่งเสียงสั้น - ยาวต่างกัน เมื่อเข้าสู่แม่น้ำแดงตอนล่างของประเทศจีนในเขตหงเหอ กลุ่มที่ยังใกล้ชิดเข้าสู่เขตประเทศเวียดนามสำเนียงรวมถึงคำศัพท์มีลักษณะคล้ายภาษาลาวและภูไทมากขึ้น แต่ยังคงเป็นกลุ่มภาษาที่ไม่เพี้ยนต่างกันเท่าไร คนไทกลุ่มต่าง ๆ ในแถบนี้

มีความเป็นไปได้ที่จะสื่อสารกันได้อย่างไม่ติดขัดนัก ในขณะที่การสื่อสารในกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลเดียวกัน เช่น หกหรือจ้วง อาจติดขัดมากกว่า ดังเช่น ตำบลปกครองตนเองเฉียวโกว (Qiaotou) ชนชาติพันธุ์จ้วงและแม้ว ในอำเภอปกครองตนเองเหอโข่วชนชาติพันธุ์เย้า (ซึ่งอยู่ติดกับเมืองปกครองตนเองเหวินชานชนชาติพันธุ์จ้วงและแม้ว ทางทิศตะวันออกของมณฑลยูนนานเชื่อมกับเขตปกครองตนเองกวางสีชนชาติพันธุ์จ้วง) ไม่อาจใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกับคนไทยแถบนี้ได้เช่นกัน ชาวหน่งที่เป็นไทหล้าในปัจจุบัน แม้จะอยู่ในภาษาตระกูลไทเหมือนกัน แต่ก็สื่อสารกันได้ไม่ถนัดนัก จึงใช้ภาษาจีนกลางเป็นสื่อกลางการติดต่อ ทั้งนี้ข้อสังเกตว่า คำศัพท์และสำเนียงพูดของชาวไทหยามีลักษณะโทนเสียงสำเนียงแตกต่างจากกลุ่มจ้วงและจั้งเล็กน้อยแต่ชัดเจน

3.3 ศาสนา

ศาสนาเป็นคำมูลแห่งประเพณี วัฒนธรรมและพิธีกรรม วัฒนธรรมประเพณีของคนไทลุ่มแม่น้ำนี้เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ยึดโยงกับชุมชน แม่น้ำ ต้นไม้ ภูเขา ป่า หมู่บ้านและนาข้าว การนับถือบูชาบรรพบุรุษและธรรมชาติเป็นศาสนาแต่เดิมมา (animism) ถือว่าธรรมชาติมีชีวิตไม่ทำร้ายเขา เขาก็ไม่ทำร้ายเรา ความคิดเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น พิธีไหว้ผีของหมู่บ้านประกอบพิธีกรรมในป่าของชุมชน ณ บริเวณต้นไม้ใหญ่และเพื่อบูชาผีเทวดาต่าง ๆ บัดเป่าผีร้ายให้พ้นไปจากหมู่บ้านให้หมู่บ้านมีความสุขสงบและอุดมสมบูรณ์ รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับการบูชาผีไร่ผืนนา และพิธีกรรมไหว้ขวัญข้าวและเชิญขวัญข้าวเข้าหมู่บ้านและเข้าเรือน รวมทั้งการเคารพน้ำ ดิน

ความหมายของวิญญาณนิยมนี้ขยายความโดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ อุษา โลหะจรรยา (2564, น. 70) ที่ได้กล่าวถึงความเชื่อโบราณของชนชาติไทว่า คือ “ความเชื่อที่เกิดในสังคมบุพกาล คือ ความเชื่อวิญญาณวิญญาณนิยม (animism) เชื่อว่าทุกสิ่ง มนุษย์ สัตว์ ธรรมชาติ สิ่งของมีวิญญาณ ความเชื่อในระบบนี้มีอยู่ก่อนความเชื่อแบบที่เป็นศาสนา มีพระเจ้า ศาสดา องค์การศาสนา พระ คำสอนที่เคร่งครัดเป็นระบบ ชาวไทโบราณเชื่อวิญญาณนิยม ไม่มีศาสนา” ทั้งนี้ความเชื่อเรื่องการนับถือบูชาธรรมชาติของชาวไทลุ่มแม่น้ำแดงนี้มีความพ้องกับลัทธิเต๋าของชาวจีนด้วยเช่นกัน

คนไทยในหยวนเจียงนี้ยังคงมีความเชื่อในวิญญาณนิยม โดยเฉพาะความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิมอันเกี่ยวข้องกับชีวิตและธรรมชาติ บรรพบุรุษหรือแม้แต่สิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิต ดังเช่น บ้านเรือน เตาประกอบอาหาร คนไทยที่ไม่ได้รับนับถือศาสนาทางการอื่นใด “ความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาวไทในลุ่มแม่น้ำแดงไม่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายเถรวาท แต่เป็นลัทธิบูชาธรรมชาติ นับถือผีบรรพบุรุษ และมีความเชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกล้วนมีจิตวิญญาณ มีการบูชาฟ้าดิน ภูเขา แม่น้ำ นาค (มังกร) และสัตว์อื่น ๆ ถ้ามีคนเจ็บป่วยก็จะทำพิธีบูชาผี ความเชื่อ

ดั้งเดิมของไทยเอวลายจึงมีความเชื่อทางศาสนาที่นับถือเทพเจ้า (ผี) หลายองค์ เช่น ผีฟ้า ผีน้ำ ผีน้ำ เป็นต้น” (ไป๋ ฉุน, 2547, น. 4)

ถ้าวัดหรือศาสนสถานเป็นศูนย์รวมใจและเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นเดียวกันกับเสื้อบ้านและเสื้อเมือง เสื้อบ้านเป็นจตุรรวมกายและใจของคนในหมู่บ้าน และคนจากทุกหมู่บ้านมารวมจิตใจกันที่เสื้อเมือง การสักการะบูชาเสื้อเมืองหรือคนท้องถิ่นเรียก เช่นเสื้อเมือง ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเรียกว่า แม่มด ชาวบ้านนำอาหารคาวหวานและไก่ เป็นเพื่อนำมาประกอบอาหาร และเช่นสรวงเสื้อเมือง เสื้อเมืองของคนไทจั่งและไทจั่งเคยตั้งอยู่ในตัวเมืองหยวนเจียง ปัจจุบันกลายเป็นสถานที่อื่นไปแล้ว ทั้งสถานที่ราชการ สวนสาธารณะ ช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม การไหว้เสื้อเมืองถูกหยุดไป การสักการะเสื้อบ้านยังคงเหลือเพียงบางหมู่บ้าน เสื้อบ้านผู้เป็นวีรบุรุษของหมู่บ้านนั้น ๆ ไป๋ ฉุน (2547, น. 4) ขยายความถึงความเชื่อเรื่องเสื้อบ้านเสื้อเมืองว่า “การนับถือผีบรรพบุรุษนั้นทำให้เกิดการบูชาเสื้อบ้านเสื้อเมือง (เอ็ดเสื้อ) เช่นเดียวกับทางสิบสองปันนาและไตคง เพียงแต่ว่าผีบรรพบุรุษทางสิบสองปันนาเป็นเพศชาย แต่เสื้อบ้านเสื้อเมืองที่ชาวไทลุ่มแม่น้ำแดงนับถือนั้นมีจำนวนมากเป็นหญิง เช่นเสื้อเมืองของเมืองหย่าชื่อว่า นางเมือง เมืองลาในจีนผิงถื่อเสื้อเมืองหลายสิบองค์ในนั้นมีสององค์เป็นแม่ลูก ผู้เป็นแม่ชื่อว่า นางหมาว ลูกชื่อนางฮ่า สิ่งที่น่าสังเกตคือ แม่มดผู้ประกอบพิธีบูชา เสื้อเมืองมักมีสถานะสูงส่ง ในบางพื้นที่ก็เรียกแม่มดผู้มีอำนาจว่า นางเมืองเช่นกัน ทั้งหมดนี้แตกต่างจากพิธีบูชาเสื้อบ้านเสื้อเมืองที่สิบสองปันนา ซึ่งห้ามสตรีเข้าร่วม น่าจะเป็นความนิยมที่สืบทอดตั้งแต่ยุคสังคมบรรพกาลซึ่งเป็นสังคมสตรีหรือผู้เป็นมารดามีอำนาจเหนือกว่าฝ่ายชาย” และยังประมวลข้อสังเกตของนักวิชาการบางคนที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับศาสนาของกลุ่มคนไทว่า “เนื้อหาส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีบูชาเสื้อบ้านคือ จับกุ่มจับปลามารับประทานร่วมกัน น่าจะสันนิษฐานได้ว่า เป็นส่วนที่สืบเนื่องจากประเพณีดั้งเดิมในยุคการประมงก่อนที่หันหน้าไปยึดการเพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก (จู เต๋อ ผู้) ซึ่งเป็นหลักฐานอีกประการหนึ่งที่พิสูจน์ว่าการบูชาเสื้อเมืองของชาวไทในลุ่มแม่น้ำแดงน่าจะสะท้อนให้เห็นถึงโฉมหน้าเก่าของความเชื่อดั้งเดิมของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทไต้ในระดับหนึ่ง”

แต่ทั้งนี้การบูชานับถือผีก็ไม่ได้ลบหายไปจนหมดสิ้น หลายหมู่บ้านยังคงมีแม่มดประจำหมู่บ้าน แม่มดผู้ประกอบพิธีกรรม เป็นผู้สื่อสารและสวดมนต์ต่อเทพ ดังเช่น ช่วงตรุษจีน คนไทลุ่มแม่น้ำแดงต้องไปเช่นไหว้ผีฟ้า เทพแห่งฟ้าหรือสวรรค์ เป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ แต่ละครอบครัวโดยเฉพาะสมาชิกผู้หญิงจะนำเงิน อาหาร ข้าว สิ่งของต่าง ๆ เพื่อนำไปเช่นไหว้เทพหรือผี และมอบสิ่งของเหล่านั้นให้แก่แม่มด ผู้ทำหน้าที่แม่มดเป็นหญิงชราหรือหญิงสูงวัย ท่องมนต์สื่อสารกับผีฟ้า หรือเมื่อคราวสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย คนในบ้านจะนำเงิน อาหาร เสื้อผ้า ข้าวของต่าง ๆ มาให้แก่แม่มดเพื่อสวดของพรผีฟ้า

พิธีกรรมโดยมากนั้นเป็นกิจกรรมของหมู่บ้านที่สมาชิกร่วมกันดำเนินการ นำโดยเจ้าบ้านหรือผู้ใหญ่บ้านผู้ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนทั้งการกระทำและจิตใจ การคัดเลือกเจ้าบ้านเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์โดยเลือกบ้านตามขั้นตอนพิธีกรรม หลายหมู่บ้านยกเลิกพิธีกรรมนี้ในยุคปฏิวัติวัฒนธรรมเช่นกัน จากนั้นมาหลายประเพณีปฏิบัติที่ก่อเกิดมาจากศาสนาจึงค่อยเลือนไป อีกทั้งการใช้ชีวิตที่ห่างไกลธรรมชาติมากขึ้นเรื่อย ๆ ความสำคัญของธรรมชาติก็ลดน้อยลงเช่นกัน

การนับถือธรรมชาติ และไหว้ผีบรรพบุรุษ เลือบ้าน เลือเมือง เป็นศาสนาที่คนไทถิ่นนี้ยึดปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาควบคู่กับชาติพันธุ์ ต่างจากคนไทหลายกลุ่มที่รับนับถือพุทธศาสนาและไม่ได้นับชาติเทพเจ้าต่าง ๆ ของชาวอื่น แต่ในระหว่างและหลังจากปฏิวัติวัฒนธรรม (ค.ศ. 1966-1976) การปฏิบัติตามจารีตในการสักการะผีต่าง ๆ ก็หยุดชะงักลงกระทั่งถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้หลายหมู่บ้านก็ยังคงแสดงความเคารพศาสนาเดิมน้อยอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการบูชาเลื้อบ้านหรือไหว้ผีนา รวมถึงการปักตาแหลวไว้ที่หน้าประตูบ้านเพื่อขับไล่ผีร้าย บางพิธีกรรม เช่น การไหว้เลื้อเมืองจึงไม่หลงเหลือบุคคลที่เคยร่วมประกอบพิธีกรรมให้ได้สืบหาความหลังนี้แล้ว อย่างไรก็ตามความเชื่อในศาสนาดั้งเดิมนี้อาจยังมีอยู่ในจิตใจ จากการสังเกตในพื้นที่ยังพบว่า หมู่บ้านของชุมชนคนไทยังมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ ป่าที่เคยใช้ร่วมกันประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านมาแต่อดีต ก็ยังคงเขียวขจีมีริน แหล่งน้ำแม้ไม่ได้ใช้สอยแล้วแต่ก็คงความสะอาด ต้นไม้ภายในตัวหมู่บ้านและรอบ ๆ ไม่ตัดโดยหาเหตุจำเป็นไม่ได้ ต้นไม้ใหญ่อายุยืนนานที่ถือเป็นสถิตของเลื้อบ้าน และหลายต้นยกเป็นผู้อาวุโสยังความเคารพจากคนในหมู่บ้าน นารวมของหมู่บ้านก็ยังคงปรากฏประโยชน์ อาจด้วยพื้นฐานความเชื่อและเคารพในธรรมชาติที่ถือว่าผีหรือเทพเทวานั้นประจำอยู่ในธรรมชาติต่าง ๆ

3.4 ประเพณี

ประเพณีเกี่ยวเนื่องกับศาสนาของชาวไทในเมืองนี้จะขอล่าวถึงประเพณีที่ทำกันเป็นกิจจารีตในอดีตเฉพาะอย่างยิ่งก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรม โดยอ้างอิงงานของ Wu Qiao และ Xu Hongchang เป็นข้อมูลหลักในการอธิบาย ดังนี้

ตรงใจกลางหมู่บ้านจะมีหอสีขาวถือว่าเป็นสถิตของเจ้าเมือง แต่ละปีมีการเซ่นไหว้เจ้าเมือง เรียกว่า เซ่นผีเจ้าเมืองจ้ง เป็นผีใหญ่สุดในบรรดาผีบรรพบุรุษทั้งปวง ในการเซ่นไหว้นั้น นอกจากอาหารทั้งคาวหวาน น้ำชา ผ้า 8 ผืน แล้วยังฆ่าหมูอีกหนึ่งตัว ทั้งนี้หมูตัวนี้ถ้าเป็นของผู้ใด ชาวบ้านต้องช่วยกันจ่ายเงินหรือจ่ายเป็นข้าวให้แก่เจ้าของหมูด้วย เมื่อฆ่าหมูแล้วทำกับข้าวกินร่วมกัน เนื้อหมูที่กินไม่หมดนำกลับบ้านของแต่ละคน ในพิธีกรรมนี้เจ้าบ้านจะขอพรเจ้าเมืองจ้งให้คุ้มครองรักษาหมู่บ้าน ผู้คน สัตว์เลี้ยง ป้องกันสิ่งร้ายใด ๆ ไม่ให้เข้ามาทำอันตรายแก่หมู่บ้าน และขอให้อาหารการกินพร้อมทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

การเซ่นไหว้ผีโฮ่ผีนา ผีที่คุ้มครองไร่นา ทุกคนต้องเคารพ เช่นเดียวกับงานข้างต้นคือ เฉพาะผู้ชายที่เข้าร่วมพิธีกรรม เจ้าบ้านเป็นผู้จัดเตรียมงานและอาหาร เหล้า 16 แก้ว ข้าว 16 จาน ตะเกียบ 16 คู่ พร้อมทั้งตาแหลวขนาดใหญ่อีก 2 อัน โดยแต่ละอันแขวนหางหมูไว้ด้วย ทั้งหมดนี้จัดวางบนโต๊ะหรือตั้งขนาดใหญ่ตั้งไว้หน้าต้นไม้ใหญ่ 2 ต้น ที่ยืนอยู่คู่กัน ในการถวาย เหล้านั้นให้บูมดเป็นผู้ถวาย เจ้าบ้านหรือผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้กล่าวคำเซ่นไหว้ ทำพิธีไหว้ร่วมกัน ทั้งเข้าบายที่ทุ่งนาสองแห่งโดยเลือกทุ่งนาพื้นที่กว้าง ๆ และมีข้าวมาก ๆ แล้วปักตาแหลวที่ เตรียมไว้ในทุ่งนาทั้งสองแห่ง

พิธีซ่อมบ้าน คือ การไล่ผีชั่วร้ายออกจากหมู่บ้าน ถ้ามีผีร้ายจะทำให้คนและสัตว์ ในหมู่บ้านเจ็บป่วยมีโรคภัยหรือเสียชีวิตแบบผิดปกติ ไม่ได้เสียชีวิตแบบปกติคือจากไปด้วยความชราและมีคนเสียชีวิตกันต่อเนื่องหลายคน ผู้หญิงไม่ได้แต่งงานแล้วตั้งท้องหรือท้องโดยไม่ได้จัดพิธีแต่งงาน ชาวบ้านทุกคนมาร่วมพิธีไล่ผีร้ายผู้ทำพิธีแกว่งมีดพร้าไปรอบหมู่บ้าน และส่งมือออกจากหมู่บ้านไป ชาวบ้านนำสุนัข ไก่ เป็ดออกไปไกลจากหมู่บ้าน แล้วช่วยกันเตรียมอาหารจากเนื้อสัตว์เหล่านี้ เมื่อกินอาหารร่วมกันเรียบร้อยแล้วอาหารที่เหลือจะไม่นำกลับหมู่บ้านด้วย และในเดือนยี่หลังตรุษจีน หมู่บ้านทำพิธีจินก้าคือ การเซ่นไหว้ผีก๊ววันว่นหรือ เจ้าก๊ววันบ้านซึ่งเป็นผู้ดูแลหมู่บ้าน ในวันนี้มีข้อบังคับที่ผืนไม้ได้ คือคนนอกห้ามเข้า ห้ามพูด คำข่า (ภาษาจีนฮั่น) ไม่ตัดต้นไม้ ห้ามขโมย ไม่ให้ลักขโมยกันกิน นอกจากนี้ยังมีการล้างเฮือน โดยยามดเป็นผู้ทำพิธีและผู้ล้างเฮือนนำตาแหลวมาติดไว้ที่ประตูบ้าน

วิธีการเลือกเจ้าบ้าน หมู่บ้านในเขตกันจวงมีผู้สร้างหมู่บ้าน 3 แซ่ คือ แซ่ไป แซ่ฟาง แซ่ฟาง โดยสลับเปลี่ยนกันเป็นเจ้าบ้าน เจ้าบ้านคนสุดท้ายชื่อ ไปเฉาเลียง มีวิธีการเลือกเจ้าบ้าน โดยการนำเสื่อของคนทั้งสามแซ่ที่เข้ารับเลือกเป็นเจ้าบ้านมาเซ่นไหว้หน้าต้นไม้ใหญ่หรือ เจ้าเสื่อ ถ้าเสื่อของผู้ใดหนักสุดจะได้เป็นเจ้าบ้าน เชื่อว่าผีเจ้าเสื่อสถิตอยู่ในเสื่อจึงทำให้เสื่อมี น้ำหนักมาก

และในหมู่บ้านแถบนี้มีพิธีกรรมที่เข้าร่วมได้เฉพาะผู้ชายส่วนผู้หญิงห้ามเข้าร่วม พิธีกรรม โดยจัดขึ้น 2 ครั้งคือ ครั้งที่ 1 วันมังกร เดือน 12 ครั้งที่ 2 วันวัว เดือน 4 ให้ฆ่าไก่ 1 คู่ ตัวผู้และตัวเมีย เลือกไก่ที่มีขนสีแดงเมื่อฆ่าเสร็จแล้วยิงปืน 3 ครั้ง เจ้าบ้านนำข้าวและเนื้อปรุงสุก เดินเวียนรอบต้นไม้ใหญ่หรือเจ้าเสื่อ 3 รอบ คนที่มาร่วมพิธีเดินเวียนรอบพร้อมกัน หลังจากนั้น เจ้าบ้านแบ่งข้าวและเนื้อให้แก่เด็กอายุ 10 ขวบกินก่อนแล้วจึงให้แก่ลูกบ้าน เจ้าบ้านยืนอยู่หลัง ต้นไม้แล้วตะโกน 3 ครั้งว่า มังกรเหินฟ้า ทุกคนขนตามทั้ง 3 ครั้ง หลังจากนั้นเจ้าบ้านสาธตน้ำ และข้าวไปสืบทิตโดยมีลูกบ้านผู้ชายจะนำหมวกไปรับข้าวถ้าใครได้ข้าวมากแสดงว่าจะมีข้าว อุดมสมบูรณ์ในนาของผู้นั้น การกล่าวถึงมังกรนั้นมีความหมายว่า มังกรอยู่บนฟ้าทำให้ฝนตก เมื่อฝนตกก็มีข้าวมาก พิธีกรรมหลายอย่างไม่ค่อยให้ผู้หญิงร่วมด้วยโดยเฉพาะพิธีที่ต้องทำใน บริเวณหรือหน้าต้นไม้ใหญ่หรือเจ้าเสื่อ

การเซ่นผีน้ำของหมู่บ้านในกันจวง แต่เดิมนั้นบ้านกันจวงมีพื้นที่กว้างมากคนเผ่าหยีอยู่ในบริเวณนี้ในหมู่บ้านมีทั้งหนองน้ำและทุ่งนา เมื่อคนไทเข้ามาตั้งบ้านเรือนจึงเกิดการแบ่งบริเวณที่ทำกินและอยู่อาศัยระหว่างสองเผ่า คนหยีใช้ก้อนหินมาเรียงซ้อนกันเพื่อแสดงอาณาเขต คนไทนำหมูมาผูกกันไว้เพื่อแสดงอาณาบริเวณของตนเมื่อเกิดไฟไหม้หลักฐานไม่หลงเหลือเพื่อยืนยันเส้นแบ่งแสดงอาณาเขต คนไทจึงเซ่นไหว้ผีดินซึ่งได้มีการเซ่นไหว้ผีน้ำซึ่งถือว่าเป็นผู้ดับไฟและนำความชุ่มชื้นมาสู่พืชพันธุ์ ในวันเซ่นไหว้ผีน้ำทุกคนในหมู่บ้านจะมาร่วมกันกินข้าวที่บริเวณหนองน้ำของหมู่บ้าน ต่อมาคนไทมาอยู่รวมกันมากขึ้น ภายหลังคนหยีไม่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณนี้อีก ในหนึ่งปีคนไทเซ่นไหว้ผีดินปีละ 2 ครั้ง หมู่บ้านมีศาลหรือหอผีดินวันเซ่นไหว้มีการฆ่าหมู 1 ตัวในบริเวณหอผีดินนี้ เจ้าบ้านเป็นผู้ดำเนินงาน อาหารที่ใช้ในพิธีกรรมมีอาหารจากผัก 8 ชนิด ไก่ 1 คู่ เหล้า 6 กิโลกรัม โดยทั้งสามอย่างนี้มีหนึ่งครอบครัวเป็นผู้รับผิดชอบและผลัดกันจัดเตรียมอาหารในครั้งต่อไป ผู้ชายหนึ่งคนเป็นตัวแทนครอบครัวไปร่วมงาน สำหรับครอบครัวที่ทำอาหารที่ทำจากผักทั้ง 8 ชนิดสามารถไปร่วมงานได้ 2 คน หลังจากการเซ่นไหว้ผู้ชายที่ไปร่วมงานกินข้าวด้วยกัน ผีหรือเทพเจ้าที่คนไทนับถือ อาทิ เจ้ากวันดิน เจ้ากวันบ้าน เจ้าต้นไม้ เจ้าน้ำ เจ้าเอือน ผีเหหัว (ป่าช้า) ผีฟ้า ผีหัวเลี้ยว (ผีหัวเดียว) หรือผีภูเขา เจ้าเตาหรือผีเตา เป็นต้น (Wu, 2011, p. 142)

เจ้าเสื้อต้นไม้หลวง ความเคารพนี้ไม่ได้หายไปเสียทีเดียวแม้จะอยู่ในช่วงเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง หลังจากปฏิวัติวัฒนธรรม พิธีกรรมไหว้เสื้อบ้านก็เริ่มปรับฟื้นขึ้นอีกครั้งในหลายหมู่บ้าน ดังเช่น บ้านนาลูของชาวไทจ้ง จัดพิธีกรรมที่ป่าท้ายหมู่บ้านซึ่งเป็นบริเวณของเสื้อบ้าน เป็นพิธีกรรมสำคัญและมีเฉพาะผู้ชายที่เข้าร่วมพิธีกรรม ชาวบ้านนำหมูเพื่อไปทำพิธีกรรมแล้วนำเนื้อปรุงอาหาร เพื่อถวายเสื้อบ้านและนำมากินร่วมกันในบริเวณนั้นแบ่งอาหารนำไปแจกจ่ายผู้หญิงในหมู่บ้าน หลายหมู่บ้านเสื้อบ้าน (ต้นไม้ใหญ่) อยู่ตรงกลางหมู่บ้านซึ่งจะทำพิธีกรรม ณ บริเวณลานหน้าเสื้อบ้านนั้น เมื่อชุมชนจะจัดพิธีกรรมอะไร ผู้ใหญ่บ้านจะพาชาวบ้านทำพิธีไหว้เสื้อบ้านก่อน การบูชาเสื้อบ้านเป็นศาสนาประจำกลุ่มยังเป็นที่พึงทางจิตใจของชุมชน

3.5 ลักษณะบ้านเรือน

รูปทรงบ้านของไทแถบลุ่มแม่น้ำแดงตอนบนเป็นลักษณะกล่องทรงสูง ตัวบ้านประกอบด้วยส่วนที่ทำด้วยดินเหนียวและอิฐดิบไม่เผา ก่อสูงตรง ลักษณะบ้านคล้ายคลึงกับแบบบ้านของชาวจีนฮั่นและชาวหยีในพื้นที่ราบบริเวณเดียวกันนี้ แต่แตกต่างจากรูปทรงบ้านของชาวไทถิ่นแม่น้ำแดงตอนล่างที่สร้างเป็นเรือนไม้ยกสูง (ภาพที่ 9)

การสร้างบ้านที่มีลักษณะคล้ายชาวหยีนี้ สุมิตร ปิติพัฒน์ (2547, น. 15) กล่าวถึงสาเหตุไว้ว่า “อาจสืบทอดแบบบ้านมาจากทิเบตซึ่งแพร่เข้ามาในยุหนานสมัยอาณาจักรน่านเจ้ารุ่งเรือง นานเจ้าเคยมีอิทธิพลเข้ามาเหนือลุ่มแม่น้ำแดงและได้ยกทัพมาโจมตีเวียตนามในปี

861 และ 866 พวกคนไทยที่อาศัยอยู่ในเขตอิทธิพลของน่านเจ้าคงถูกเกณฑ์มาร่วมรบกับพวกหยี่ ซึ่งยังคงอาศัยคละกับพวกคนไทยในแถบลุ่มน้ำแดงมาจนถึงทุกวันนี้” ทั้งนี้บ้านเรือนของชาติพันธุ์อื่น ดังเช่น ชุมชนชาวฮานี่ ก็ไม่ได้สร้างในลักษณะเดียวกันนี้ แต่เป็นบ้านชั้นเดียวติดพื้นมีหลังคาจั่วไม่ได้เป็นบ้านทรงกลองหลังคาตัดเช่นนี้

ตัวบ้านก่อสูงตรงตั้งอาคาร (ภาพที่ 7-8) มองจากภายนอกไม่เห็นการแบ่งชั้นแต่จะสังเกตชั้นบ้านได้จากหน้าต่างบานเล็กเป็นช่องอยู่ทุกด้านของตัวอาคาร “โดยมากแบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นล่างบ้านพื้นฉาบด้วยดินและเป็นที่ตั้งของส่วนพื้นที่ที่สมาชิกในครอบครัวใช้ร่วมกัน ซึ่งไม่ได้จัดแบ่งกันเขตเป็นส่วนส่วนของห้องต่าง ๆ เป็นพื้นที่กว้างโล่งที่เป็นส่วนของโถะทานข้าว ถัดจากส่วนนี้บางบ้านทำเป็นพื้นที่ต่างระดับต่ำลงมาเพื่อจำแนกเป็นบริเวณครัวซึ่งมีการจัดวางอุปกรณ์การครัวไว้เป็นส่วน เช่น จัดวางพื้นไผ่มุมตรงข้ามห่างจากเตาบริเวณประกอบอาหาร ตั้งยาวบริเวณโถงครัวเพื่อจัดเตรียมอาหาร พื้นที่ครัวอยู่ฝั่งมุมของบ้าน เข้าสู่ส่วนกลางของบ้านเป็นที่ของโซฟาตู้โทรทัศน์และผ่นคลาย บางหลังแบ่งส่วนเป็นห้องนอนให้ผู้สูงวัยในบ้าน หรือเป็นห้องเก็บของขนาดเล็กตรงบันไดขึ้นชั้นบนชิดขอบด้านในบ้าน ชั้นสองแบ่งเป็นห้องนอนและห้องหนึ่งเป็นที่เก็บข้าวเปลือกของครอบครัว ภายในห้องมีกระพ้อมขนาดใหญ่มาก ทำด้วยไม้ไผ่สานไว้เก็บข้าวเปลือก แม้บ้านจะมีรูปแบบกลองสูง มีหน้าต่างบานเล็ก ด้านละ 2-3 บาน แต่ภายในบ้านไม่มีกั้นล้นอัปหรือมีความอับชื้น เหนือชั้นสองเป็นหลังคาตัด” (ชนบทรวงศ์ภาพสินธุ์, 2564, น. 207) บางหลังมีผนังเดียวทั้ง 4 ด้าน พื้นที่ลานกว้างหลังคานี้เพื่อตากผ้า ตากพืชผลการเกษตร ปลูกพืชสวนครัว และเพื่อประโยชน์ใช้สอยอื่น ๆ บางหลังสร้างห้องเพื่อเก็บสิ่งของหรือพืชผลไว้ด้านบนหลังคาตัดนี้อีกที่ บางหลังทำเสาสูงขึ้นทั้งสี่ด้าน และทำหลังคาจั่วไม่สูงแหลมนักคลุม

บ้านเรือนในหมู่บ้านถูกปรับเปลี่ยนเป็นลักษณะสมัยนิยมเช่นเดียวกับบ้านเรือนในประเทศจีน ทั้งรัฐบาลเองก็สนับสนุนให้หมู่บ้านปรับเปลี่ยนบ้านเรือนให้เป็นแบบปัจจุบันสมัยที่ทำได้ด้วยปูน บางหมู่บ้านรัฐบาลให้เปลี่ยนสร้างเป็นอาคารสมัยใหม่ทุกหลังทั้งหมู่บ้าน โดยให้เงินสนับสนุนอย่างเพียงพอแก่ทุกหลัง และจัดระบบสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน ดังเช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ภูมิทัศน์ ระหว่างการรื้อบ้านเรือนเดิมและก่อสร้างสิ่งใหม่นี้ให้ชาวบ้านอพยพออกจากหมู่บ้านชั่วคราวซึ่งรวมถึงสัตว์เลี้ยงด้วย อย่างไรก็ตามหลายหมู่บ้านก็คงอาคารเรือนเดิมบางครอบครัวเก็บรักษาบ้านเดิมไว้ แต่สร้างอาคารใหม่เพื่ออยู่อาศัยตั้งอยู่ใกล้ชิดเคียงกันเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น การสร้างบ้านเรือนแบบใหม่จึงมีมากขึ้นตาม

ภาพที่ 7-8

บ้านเรือนของชาวไทยในแถบแม่น้ำแดงตอนบน

หมายเหตุ. ภาพโดย ขนบพร วงศ์กาฬสินธุ์ (2560)

ภาพที่ 9-10

บ้านของคนไทที่หมู่บ้านหลาวเหมิง แม่น้ำแดงตอนล่าง/ภาพสตรีไทยที่แขวนไว้ในเรือนคนเผ่าหรือบ้านส่วนกลางของชุมชน หมู่บ้านหลาวเหมิง

หมายเหตุ. ภาพโดย ขนบพร วงศ์กาฬสินธุ์ (2560)

4. สภาพปัจจุบัน

กลุ่มคนไทในอำเภอห้วยน้ำแข้งมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี โดยการทำการเกษตรเป็นหลัก แต่เดิมชาวบ้านปลูกข้าวเป็นหลักเพียงอย่างเดียว ดังเช่น บ้านนาสู่ เมื่อ 20 ปีที่แล้วนั้น นาข้าวล้อมรอบหมู่บ้าน แต่ช่วงกว่า 10 ปีนี้ เหลือการปลูกข้าวเฉพาะไว้กินในครัวเรือน โดยปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ แทน เช่น พุทรา แก้วมังกร ดอกมะลิ กล้วยหอม ลิ้นจี่ สับปะรด วานหางจระเข้ เส้นทางจากซินผิงไปยังห้วยน้ำแข้ง หมู่บ้านคนไทยบางแห่งอยู่บนเนินเขาเตี้ย ๆ

ชาวบ้านนิยมให้ชาวจีนฮั่นเช่าที่ปลูกกล้วยหอม มะม่วงเป็นพืชท้องถิ่นที่ปลูกและมีมาแต่เดิม ที่พบเห็นได้ทั่วไป ในการปลูกพืชต่าง ๆ นี้รัฐบาลกลางและท้องถิ่นให้การสนับสนุนด้านการเกษตร แก่เกษตรกรท้องถิ่นอย่างมากทั้ง ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ เงิน ส่งเสริมการปลูกพืชเขตร้อนจากต่างประเทศ รวมถึงการขาย เช่น การส่งนมมารับซื้อและรับผลผลิตถึงแปลงเกษตร เพื่อขนส่งกระจายไปยัง ส่วนอื่นของประเทศ พืชที่ปลูกในลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ไม่เพียงพอต่อประชากรที่อยู่ภูมิประเทศ ที่แตกต่างกันไป อีกทั้งพืชเมืองหนาวที่เพาะปลูกเติบโตได้ เช่น องุ่นแดงได้หวั่น แดงกวา ในฤดูหนาวที่มีระยะเวลาไม่นาน (ช่วงเดือนพฤศจิกายน - เดือนมกราคม) คนไทยมีความชำนาญ การเกษตรในที่ราบ เรียนรู้การเกษตรได้อย่างดี และมีความขยันในการเพาะปลูกจึงทำให้มี ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นอย่างมาก ทั้งหยวนเจียงยังเป็นเส้นทางสำคัญที่เป็นทางผ่านเข้าสู่เมือง ศูนย์ทางทิศเหนือ และทางทิศใต้ไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การพัฒนาด้านคมนาคม ทั้งสะพานและถนนมีความสะดวกอย่างมาก

ช่วงเดือนมิถุนายน หยวนเจียงจัดเทศกาลมะม่วงเป็นประจำทุกปี คนขายมะม่วงใน งานเทศกาลเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มคนไทย โดยเฉพาะไทหล้า ชาวเมืองจะแต่งกายในชุดประจำ ชนเผ่าของตนเอง เทศกาลมะม่วงยังมีการจัดกันในระดับหมู่บ้านด้วยเช่นกัน หมู่บ้านของ ชาวไทจ้ง จัดที่ป่าท้ายหมู่บ้าน มีกลุ่มคนไทยด้วยกัน มาร่วมงาน ร่วมวงกินข้าว จัดแสดงการทอผ้า ทอยาม ดนตรี และแสดงการรำร่าร่วมกันของคนไทกลุ่มต่าง ๆ ในหยวนเจียง ทุกวันนี้เทศกาล ของเมืองเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเทศกาลถนนดอกไม้ของชาวฮัวเยาไทจัดงาน ในช่วงเดือนมกราคม แต่เดิมถือเป็นวันความรักที่หนุ่มสาวคู่รักคู่ปลงได้มีโอกาสพบปะพูดคุย ทำความรู้จัก ร้องเพลงบอกรักแก่คนที่ตนชื่นชอบ ครอบครัวได้รับรู้ความรักของบุตรหลาน เป็นเทศกาลกิจกรรมครอบครัวด้วยเช่นกัน สำหรับเยาวชนไทรุ่นใหม่มีการแต่งงานกับ คนชาติพันธุ์อื่นโดยเฉพาะชาวฮั่นกันมากขึ้น และทำงานสร้างหลักฐานอยู่ในเมืองใหญ่ ในส่วนของภาษาพูดนั้นถึงแม้คำศัพท์สมัยใหม่จะใช้คำภาษาจีนมากขึ้น แต่ก็ยังคงพูดไท ในครอบครัวและกลุ่มของตนอยู่ ด้านความเชื่อนั้นคนไทยยังคงศรัทธาสักการะเสื้อบ้านอยู่ถึงจะ ไม่มีพิธีกรรมใหญ่ในทุกชุมชนดั้งเดิม แต่ความเคารพศรัทธาก็ไม่ขาดหายไปจากจิตใจ และด้วย ความเชื่อในศาสนาดั้งเดิมของตนที่เคารพธรรมชาตินี้สร้างอุปนิสัยการอนุรักษ์ธรรมชาติ แสดงให้เห็นชัดเจนได้ในชุมชนหมู่บ้าน นักวิชาการด้านชนชาติของประเทศจีน Zheng (2002, p. 14) แสดงจุดเด่นหนึ่งของฮัวเยาไทไว้ว่า “เป็นไปได้อย่างมากกว่า วัฒนธรรมของชาวฮัวเยาไท สะท้อนถึงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชาวไทโบราณ จาริตโบราณ ดังเช่น การย้อมฟัน การสัก การบูชาแม่แห่งธรรมชาติยังคงอยู่ในวัฒนธรรมของชาวฮัวเยาไทในทุกวันนี้ พวกเขา ยังคงปฏิบัติในชีวิตประจำวัน” ชาวฮัวเยาไทในอำเภอหยวนเจียงมีการรวมกลุ่มกันค่อนข้าง เหนียวแน่นโดยมีคนไทยเก่าหรือไทจ้งเป็นผู้นำซึ่งมักจะเป็นข้าราชการระดับสูงของอำเภอ

5. บทสรุป

ลักษณะของกลุ่มคนไทยตามเส้นทางแม่น้ำแดงมีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่ค่อนข้างโดดเด่น ถึงแม้จะไม่ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มขนาดใหญ่มาก และอยู่ท่ามกลางความหลากหลายของชาติพันธุ์ ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมดังกล่าวมานี้เป็นทั้งสัญลักษณ์ประจำกลุ่มและประวัติศาสตร์ของกลุ่ม เมื่อไม่มีอักษรของตนเพื่อจดบันทึกเรื่องราวของกลุ่มตัวเองจึงต้องรักษาเอกลักษณ์ของตนให้สืบทอดแทนการบันทึกด้วยอักษรทั้งในด้านการพูดคำไท เพราะเป็นสิ่งที่บ่งบอกชื่อและตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ได้มากที่สุด และอาภรณ์ประจำเผ่าอันเป็นจุดเด่นสำคัญที่ส่งประกายให้คนนอกกลุ่มยอมรับชื่นชมซึ่งถือเป็นอารยธรรมด้านหนึ่ง

และถึงแม้จะเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบการปกครองที่ในห้วงเวลาหนึ่ง การแสดงความสามารถ ศาสนาผ่านพิธีกรรมนั้นสวนทางกับความเชื่อทางการเมือง จึงไม่อาจเปิดเผยประเพณีในศาสนาได้ แต่เมื่อบ้านเมืองมั่นคงแล้วการแสดงความเชื่อผ่านศาสนพิธีก็สามารถแสดงออกได้ตามความศรัทธา จึงได้เห็นการเคารพบูชาที่มีอยู่ในจิตใจของคนไทแถบนี้ แม้ว่าจะข้ามผ่านรุ่นที่เคยมีงานสักการะเสื้อบ้านมาอย่างเต็มพร้อมก็ตาม แต่ความเชื่อในผีธรรมชาติและบรรพบุรุษก็ไม่หยุดหายไป สำหรับที่อยู่อาศัยที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกับชาวหยาและอันนั้น อาจด้วยความเหมาะสมในหลายด้าน ทั้งความแข็งแรงคงทน ความเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม ความสะดวกในการจัดสร้าง แต่มีข้อสังเกตในความต่างจากบ้านของคนกลุ่มอื่น ดังเช่น บ้านของคนไทจะมีตาแหลวเสียบหรือแขวนไว้บนช่อประตูบ้าน และภายในหมู่บ้านมีการจัดการน้ำทั้งการใช้ในชุมชนและพื้นที่การเกษตรได้อย่างเป็นระบบระเบียบ

เอกลักษณ์ที่กล่าวแสดงในแต่ละด้านนี้ไม่ได้หมายถึง สิ่งที่แข็งแรง คงรูปไม่ขับเคลื่อนปรับเปลี่ยน และไม่ซ้ำแบบใครเสียทีเดียว แต่ความเป็นเอกลักษณ์นี้มีการขับเคลื่อนของคนในกลุ่มหรือสังคมนั้น การปรับเปลี่ยนทั้งแบบค่อย ๆ ซึมหรือฉับพลัน อาจด้วยสาเหตุต่างกันไป อาทิ การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ สถานการณ์ทางการเมืองการปกครอง สงคราม หรือแม้แต่กาลเวลา เป็นต้น ทว่าคงต้นเค้าแก่นเดิมไว้ เช่น การไหว้เสื้อบ้านที่ปรับพิธีกรรมให้กระชับขึ้น ด้วยผลจากการรอบการเมืองในบางช่วงเวลา คำศัพท์พื้นฐานของชีวิตซึ่งเป็นรากแก้วของกลุ่มชาติพันธุ์ ยังไม่เปลี่ยนหายไป เช่น คำว่า ตา ข้าว นา คน ฯลฯ บางครั้งแม้จะมีภาษาอื่นแทรกใช้ควบคู่แต่ก็ไม่อาจแทนที่ภาษาของตนได้ เป็นอาทิ อภิญา เพื่องฟูสกุล (2561, น.3) แสดงความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปของเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ในบริบทโลกภิวัตน์ซึ่งมีความเป็นไปได้ในแนวทางของขบวนการที่ “ต้องการเสนอความหมายและทิศทางใหม่ในเชิงสังคม วัฒนธรรม และมีกระบวนการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์จากการผสมผสานองค์ประกอบทาง วัฒนธรรมที่ซับซ้อน” สำหรับข้อมูลการศึกษานี้ในแง่ของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมใช้ความหมายแรกเดิมที่ว่า เป็นลักษณะเด่นจำเพาะที่ทำให้คนภายนอกและคนในเองสามารถจำแนกความแตกต่างจากสังคมอื่นได้ เป็นเอกลักษณ์ที่ต่างจากการสร้างความโดดเด่นในยุค

โลกาภิวัตน์ เพราะเป็นการสืบทอด บันทึกด้วยการปฏิบัติมายาวนาน และมีความเป็นไปได้ที่จะกำเนิดขึ้นไม่ใช่ด้วยการตั้งวัตถุประสงค์ในการสร้างตัวตนความโดดเด่นของกลุ่มชน ถึงแม้จะเป็นยุคสมัยเมื่อครั้งที่ชาติพันธุ์ก็วัตน์ก็ตาม

ทั้งนี้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีกด้านที่เห็นว่ามีสำคัญในการค้นคว้าเพิ่มเติมคืออาหาร เนื่องจากว่า คนไทยมีรายการอาหารของตน ดังเช่น น้ำพริก ส้มผัก อาหารมีรสชาติจัดและเปรี้ยวกว่าคนกลุ่มอื่น ข้าวสวยจากพันธุ์ข้าวของคนไทยเอง คนไทยแถบลุ่มแม่น้ำแดงตอนบนโดยเฉพาะชาวฮัวเยาไท ไทหล้า และยังมีกลุ่มเล็กอื่นๆ ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าใดนัก พวกเขา ยังคงธำรงเอกลักษณ์ของตนไว้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะภาษาพูด ทว่าการศึกษานี้ก็มีข้อจำกัดสำคัญคือความรู้ภาษาจีน เนื่องจากเอกสารทั้งจากราชการและนักวิชาการ กล่าวได้ว่าโดยทั้งหมดนั้นเป็นภาษาจีน อย่างไรก็ตามการได้สังเกตจากพื้นที่จริงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการค้นคว้าด้วยเช่นกัน การศึกษานี้จึงเป็นการนำเสนอข้อมูลในเบื้องต้นในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในอำเภอหวนเจียง แม่น้ำแดงตอนบน

รายการอ้างอิง/ References

- กอปปร กฤตยาภิรม. (2560). ที่ตั้ง ที่มา และการเคลื่อนย้ายของชนชาติไทและชนชาติข่าเงี้ยว การทำความเข้าใจ เบื้องต้นจากข้อมูลภาษาศาสตร์ พันธุศาสตร์ และโบราณคดี. ใน จักรทิพย์ นาถสุภา และ อุษา โลหะจรรยา (บรรณาธิการ), *ชนชาติไทในประเทศไทยจีน* (หน้า 131-177). สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ชนบพร วงศ์กาฬสินธุ์. (2564). *จิตใต้สำนึกกรวม ขวัญข้าวของคนไทย: ลุ่มแม่น้ำพรหมบุตร แม่น้ำโขง แม่น้ำแดง*. จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2544). *สืบสานประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมไปเยว่ การศึกษาเชิง มานุษยวิทยา*. สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- จักรทิพย์ นาถสุภา และ อุษา โลหะจรรยา. (2560). *ชนชาติไทในประเทศไทยจีน*. สำนักพิมพ์ สร้างสรรค์.
- จักรทิพย์ นาถสุภา และ อุษา โลหะจรรยา. (2564). ความเชื่อโบราณของชนชาติไท จาก การศึกษาคัมภีร์ปู้ท้าวและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทเปรียบเทียบ. ใน จักรทิพย์ นาถสุภา (บรรณาธิการ), *สังคมและวัฒนธรรมไทโบราณ* (หน้า 160-222). ตำน สุธาการพิมพ์.
- ไป๋ จุน. (2545). *ไทศึกษาในจีน*. อัลฟา พับลิชชิ่ง.
- ไป๋ จุน. (2547). การศึกษาคนไทในมณฑลยูนนาน: ทศนะจากนักวิชาการจีน. ใน ศูนย์ มานุษยวิทยาสรินธร, *โครงการสัมมนาวิชาการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เนื่องในวโรกาสทรงเจริญ พระชนมายุครบ 81 พรรษา เรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ไท ในสาธารณรัฐประชาชนจีน*, วันที่ 5-6 พฤศจิกายน 2547.
- เมฆม สอดส่องกฤษ. (2554). *สารานุกรมชนกลุ่มน้อยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, คณะศิลปศาสตร์, ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง.
- ยรรยง จิระนคร. (2554). *จีนกับสังคม วัฒนธรรม หลากหลายชาติพันธุ์*. ล็อคอินดีไซน์เวิร์ค.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. (2547). ความก้าวหน้าของการศึกษาชนชาติไทในสาธารณรัฐประชาชนจีน: ประเด็นทางวัฒนธรรมกับทฤษฎีถิ่นกำเนิดไทย. ใน ศูนย์มานุษยวิทยาสรินธร, *โครงการสัมมนาวิชาการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ 81 พรรษา เรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ไทในสาธารณรัฐ ประชาชนจีน*, วันที่ 5-6 พฤศจิกายน 2547.

- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2547ก). การตั้งถิ่นฐานของคนไตในภาคตะวันตกของมณฑลยูนนานและภาคเหนือของเวียดนามกับการแพร่กระจายของภาษาและวัฒนธรรมไตสู่เอเชียอาคเนย์. ใน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, โครงการสัมมนาวิชาการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ 81 พรรษา เรื่อง ความก้าวหน้าของการศึกษาวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ไทในสาธารณรัฐประชาชนจีน, วันที่ 5-6 พฤศจิกายน 2547.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2547ข). “ปรากฏการณ์แม่น้ำแดง” คำโคจรความคิดเรื่องประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์และภาษาของคนไตในภาคตะวันตกของมณฑลยูนนานและพม่าตอนบน. ใน โครงการสัมมนา เรื่อง ถกทฤษฎีใหม่ เรื่องของคนไตในมณฑลยูนนานและพม่าตอนบน, วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2547.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2561). *อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. วนิจการพิมพ์.
- Goodman, J. (2009). *Yunnan China South of the Clouds*. Odyssey.
- National Tourism Geographic. (2020). *Honghe in Yunnan: Beautiful Huayao Dai* [Picture]. <http://m.cntgol.com/particle/247998>
- Sogou Encyclopedia. (2020). *Huayao Dai*. <https://baike.sogou.com/v7615569.htm>
- Wu, Q. 吴乔. (2011). *宇宙观与生活世界: 花腰傣的亲属制度, 信仰体系和口头传承*. 中国社会科学出版社.
- Xu, H. 许洪畅. (2010). *元江流域傣族历史源流族称及其流迁状况初考*. 自元江哈尼族彝族 傣族自治县傣族协会 (编), *云江哈元江傣族文化* (pp. 71-84). 云南民族出版社.
- Zheng X. (2002). The culture of the Huayao Dai and its prospects – comparative research on the cultural characteristics of the Dai people living in the upper reaches of the Red River. *Manusya: Journal of Humanities*, 5(2), 6-14.